

RAAMATUKOGU

RAAMATUKOGUNDUSE AJAKIRI

SISUKORD:

	Lk.
<i>Fr. Puksoo.</i> Eesti raamatu areng	1—6
<i>R. Antik.</i> Mõtteid isiklike koduste raamatukogude täiendamiseks ja korraldamiseks	6—12
<i>K. Kullango.</i> Ärkamisaja tegelasi ja raamatukogu	12—14
<i>A. Jõulmaa.</i> Raamatu olevikust ja tulevikust	14—17
<i>R. Antik.</i> Eesti raamatu rareiteetsusest	17—21
<i>K. Lenk.</i> Miks maaraamatukogud kiratsevad	21—23
<i>M. Jürma.</i> II Balti riikide raamatukoguhoidjate kongress Tallinnas 5. ja 6. okt. 1935. a.	24—28
II Rahvusvaheline raamatukoguhoidjate ja bibliograafide kongress	28—29
Avalikkude raamatukogude tegevusest 1934/35. a.	29
Norra raamatukogudest	30
Avalikuks raamatukoguks Belgias	31
Eesti Raamatukoguhoidjate Ühingu tegevusest 1935. a.	31—35
<i>E. R.</i> Ühingu liikmete nimestik	36—37
<i>A. J.</i> Virumaa avalikud raamatukogud	37—38
<i>A. Kalpus.</i> Eesti raamatuasjanduse ja raamatukogunduse bibliograafia 1934	39—45
<i>M. Nael.</i> Raamat „talveunes“	45—46
Varia	46—48

RAAMATUKOGU

RAAMATUKOGUNDUSE AJAKIRI

Nr. 1

Aprill 1936.

V aastakäik

Ilmub 2 korda aastas. Tellimishind Kr. 1— aastas. Üksik nr. 50 senti.	Toimetus: R. Antik, M. Jürma, A. Kettam, M. Nael, F. Puksoo, A. Sibul, vast. toimet. Väljaandja: Eesti Raamatukogu- hoidjate Ühing. Aadress: Tallinna Keskraamatukogu. Tel. 447-89.	Kuulutuste hind: 1 külge Kr. 18.— 1/2 külge „ 9.— 1/4 „ „ 5.—
---	--	--

Eesti raamatu areng.

Mul on austavaks ülesandeks oma lühikeses ettekandes nõnda öelda linnulennult valgustada meie 400-aastase juubilaria saatust, peatuda eesti raamatu toodangu statistikal ja raamatu osatähtsusel sajandite jooksul Eesti haridusoludes. Kõigepealt olgu andestatud arvude rohkus, mis küsimuse selgitamiseks vajalik.

Asudes selle üksikasjalikule vaatlusele eri ajajärkudel, märgime esmajoones kaks eesti raamatu tõusuajastut, s.o. rahvuslik ärkamis- ja iseseisvusaeg. Mõlemal juhul sai eesti raamat mõjutatud väga tugevasti nii väliselt kui sisult. Raamatute arv suureneb ja ärkamisaeg rajab eestlastest autorite toodangu kui ka populaarteadusliku ala, iseseisvusaeg aga loob teadusliku kirjanduse. Sest enne ärkamisaega kuni XVIII. saj. keskeni, rohkem kui 300 aasta jooksul, ilmus umbkaudu 1000 eestikeelset teost, mis võrdub üheaastase iseseisvusaega toodanguga. Teisest küljest aga on kogu eestikeelsest toodangust 31.000 teosest trükitud lühikese iseseisvuse ajal 161½ tuhat, eelmiste terve 380 aasta kestes vaid 141½ tuhat raamatut. Lehekülgede arv küündis enne iseseisvusaega 1 miljoni 200 tuhandeni, iseseisvusaegsel raamatul aga peaaegu poolteise miljonini. Eksemplare üldarvu kohta pole täpsaid andmeid, kuna rahvusbibliograafia ei võimalda nende loendamist.

Kurvem saatust kui esitrükist, on tabanud järgnevaid eestikeelseid teoseid, luteriusulist kui ka katooliklikku vaimulikku kirjandust peaaegu terve sajandi jooksul. Nende olemasolu on küll konstateeritud bibliograafiliste teadmikkude abil, kuid eksemplare endid ega katkendeid neist pole säilinud.

Alles 1632. aastast on hoidunud isegi mitmes eksemplaris H. Stahli käsi- ja koduraamat ja sest ajast peale omab eesti raamatutoodang pidevama ilme, keskmiselt $\frac{2}{3}$ teost iga aasta kohta XVII. sajandi jooksul. Stahli teos, nagu Wanradt-Kölligi katekismus oli mõeldud küll esmajoones võrast rahvusest pastoreile käsiraamatuks, kuid nii seda kui ka hilisemaid, ülekaalukalt vaimulikke väljaandeid: lauluraamatut ja Uut Testamenti kasutati rahva poolt ja isegi kooliraamatutena, eriti pärast seda, kui Forseliuse algatusel tekkisid 80. a-is köstrikoolid. Selle tagajärjel tõusis lugemisoskus eesti rahva keskel samale tasemele Rootsi ja Soome haridusoludega ja ka raamatuid leidub rohkem XVII. sajandi kahel viimasel kümnendil, seejuures märksa suurema tiraažiga kui varemad väljaanded. Siiski piirdub terve sajandi eesti raamatutoodang umbes 50 teosega, mille moodustavad peale vaimuliku kirjanduse grammatikad, õnesoovilaulud, aabitsad ning valitsuse käsud ehk plakadid. Palju tagajärjekam aga oli tol ajal Eesti ala üldine raamatututööndus: kahes trükikojas, Tartu ülikooli ja Tallinna gümnaasiumi omas, ilmus väga vähese erandiga ligikaudu 2000 muukeelset teost, peamiselt ladina keeles. Ainult Tallinn on sest ajast peale omanud trükikoda vahet pidamata, kuna Tartus töötas see suurte vahe- aegadega.

Suur Põhjasõda hävitab rahvahariduse alged, kuid siiski juba XVIII. s. 30-ais aastais laialdub eesti kirjavara. Teostatakse esimene piibli trükk Vennastekoguduste kaasabil, kes mõjutavad nüüd tuntavalt eesti vaimuelu arengut. Ilmub ka esimene eesti kalendri sari, mille lisad nagu muugi kirjandus alul vaimuliku sisuga. Kuid sajandi lõpul, mil tuli juurde teinegi sari, esinevad siin ka ilmalikud jutustised, hiljem veel rahvalikud ülevaated arstiteaduse, maade- ning rahvasteteaduste alalt.

Möödamannes olgu vihjatud, et kalender on olnud vaimuliku kirjanduse kõrval levinuim raamat Eestis, olles ainsaks ilmalikuks rahvaõpetajaks, rahvavalgustajaks, kuni need ülesanded kandusid ajalehele XIX. sajandi keskel. Kuigi kalender ei esine teiste raamatute liikide hulgas arvuliselt täielikult esikohal, külvavad selle suured tiraažid, mis tõusid kuni 120.000 eksemplarini, üle kogu maa. Ka vaimuliku kirjanduse eksemplaride rohkus, samuti nagu kalendrite juures, õigustab väidet, et 400 aasta jooksul on Eestis loetud kõige rohkem

usulist kirjandust. Kuigi ilukirjanduslik üldtoodang ületab vaimulikkude teoste arvu 20% võrra, trükiti selle eest viimaseid XVII. saj. 5000, hiljem koguni 15.000—25.000 eksemplaris, ilukirjandust tavaliselt aga 1—3000 eksemplaris. Siiski oli enneiseseisvuseaegne vaimulik kirjandus ka teoste arvult ülekaalus ilukirjandusest.

XVIII. sajandi teisel poolel paranevad siiski meie haridusolud ja tundub elav tarvidus raamatu järele, sest näiteks 1791. aastal väljaantud lühikese piibli-raamatu 5000 eksemplari müüdi mõne kuu jooksul lõpuni, mis võimaldas teise trüki ilmumist veel samal aastal. Kogu XVIII. s. toodang küünib 230 teoseni, mille hulgas leidub ka, küll ainult üksikuid, käsiraamatuid praktilistelt aladelt. Siin kõrval ka esimene ajakiri „Lühhike õppetust“, mida välja andis dr. Wilde, kes asutas toleaegse Liivimaa tööstuse keskuse, Põltsamaale, esimese XVIII sajandi Lõuna-Eesti trükikoja. Nüüd on pika vaheaja järele uuesti 2 trükikoda Eestis.

Põltsamaa trükikoda, üleviidud Tartu, omandas Eesti trükiteönduses ja eesti raamatute kirjastamise alal põhjaneva tähtsuse. Selle omanik hangib 1800. a-l Riia raamatutrükijalt privileegi lõuna-eesti murdeliste raamatute kirjastamiseks, milline püsis Riias Rootsi valitsuse ajast peale. Nüüd koondub terve raamatuteöndus Eesti alal kahte suuremassi linna: Tallinna ja Tartu, kuna varem ilmus eestikeelseid teoseid Tallinnas — põhja-eesti murdelised — ja Riias. Alul sammub Tartu esirivis kuni 1890. aastani; sest ajast peale aga nihkub Tallinn rohkem esikohale. Kogusummas on välja antud peaaegu võrdselt: Tallinnas 39%, Tartus 38% eesti trükiseid.

XIX. saj. alul kirjastatakse aastas umbkaudu 10 teost ja endistele kirjanduse liikidele lisandub seaduse- ja kooliraamatuid. Trükikodade asutamist plaanitsevad ajakirjade väljaandjad pastorid Rosenplänter ja O. W. Masing, mis aga ei teostu. 40. aastais tõuseb raamatute arv veelgi, aastas 25-ni ja trükikodadel on peamiseks töömuretsejaks juba eesti raamatute kirjastajad. Ilukirjandus ei esine enam viimasel kohal. On loodud kindel koolikord ja tekivad ka esimesed eesti avalikud — kirikukoguduste raamatukogud eestisõbralikkude pastorite algatusel, kes on mõjutatud valgustuse ajastust ja teevad eeltöid eesti rahvuslikuks ärkamiseks.

Rahvuslikul ärkamisajal jõuab aastatoodang arvuliselt umbkaudu 100 teoseni. Teoste autorid on juba eestlased ja õpperaamatud ning populaarteaduslikud väljaanded trükitakse omas parimas osas tolleaegse Eesti vaimuelu keskuse, Eesti Kirjameeste Seltsi toimetiste sarjas. Nüüd sai eluõiguslikuks ka eesti ajaleht, mis ei too ainult päevakajastusi, vaid täidab väga hästi ka rahvaraamatute ülesandeid, sisaldades nõuandeid tegelikuks eluks, peamiselt maarahvale põllutöö alalt. Hiljemgi, eeliseseisvuse ajal täitsid neid ülesandeid mitmekesise sisuga ajalehtede hulgalised lisad. Raamatutööndus (trükkimine, kirjastamine ja raamatukauplemine) läheb nüüd eestlaste kätte üle. Esimesed eestlastest trükikojaomanikud on ühtlasi ajalehtede väljaandjad-politikud. Tekivad tõelikud rahvaraamatukogud seltside juurde, arvult üle 100, mida ei kasuta ainult katselkäivad lapsed. Rahvas harjub lugema.

Viimased asjaolud ongi põhjuseks, et ka venestamisajal, kuigi oli kadunud rahvuslik romantika, eesti raamat sammub võiduteed. Seda soodustab rahva majanduslik tõus ja tuntavalt ka eestlaste linna valgumine. Kasvab algupärane kirjandus: 90. aastais kirjutatakse juba 200, XX. saj. aga üle 300 teose aastas. Lisaks annab 1905. aasta palju laiemad vabadused rahvusliku kultuuri arendamiseks. Emakeelsed koolid, avalikkude raamatukogude võrgu laienemine, mille parima seesmise korralduse eest astutakse samme XX. saj. II kümnendi alul, nõuavad juba iseendast suuremat arvu kooli- ja rahvakirjandust. Loomulikult mitmekesistub raamat sisult ja ilmub rohkem populaarteaduslikke teoseid: põllumajanduse, arstiteaduse, õigusteaduse alalt, kuid ei jää puutumata ka sport, karskus, naisliikumine. Väga vähe saavutatakse aga puhtteaduslikul alal ja ilmunudki teosed on suuremalt osalt tõlked.

Ilukirjanduse alal tekib vool, mis ei arvesta ainult lihtrahvast lugejaskonnaga, vaid otsib teid haritlaskonna juurde. Taotledes stiili ja vormi, loob see kirjanduslik ringkond Lääne-Euroopa raamaturenessansi mõjul ka väliselt kauni raamatu.

Üldse aga hoolitsevad väärtkirjanduse tootmise eest need kirjastused, kelle omanikud ise osa võtavad eesti rahvuslik-vaimsest liikumisest kas politikajuhtidena või kirjanikkudena. Trükikodade arv on jõudsalt tõusnud ja näiteks 1910. a. on Eestis juba 58 trüki-

koda. Paljud neist oma ainelistes huvides varustavad maal ja väiksemais linnades ümberliikuvaid rändraamatukaupmehi sisuliselt vähe väärtusliku kirjandusega. Üldiselt aga siiski muutub alaväärtusliku kirjanduse tootmine XX. saj. II kümnendist peale harvemaks. 1913. a. saavutab enneiseseisvusaegne raamat oma hari-punkti 702 teosega, misajast peale ta sõja tagajärjel lan-geb arvult kahe-, kolmekordselt kuni iseseisvumiseni. Küll ei vähene sel ajal aga ajalehete arv.

Iseseisvumine viib eesti raamatu täielikule euroopalikule tasemele. Raamatutööndus organiseerub moodsamail, suurejoonelisemail aluseil. Uuesti asutatud ja endised kirjastused ei paiska turule enam 1—4000, vaid 5—50.000 eksemplaris alu-pärandeid ilukirjanduse alalt, koolidele uusi õpperaama-tuid ja tegelikus elus vajalikke populaarteaduslikke töid. Eriti aga leiab levimist seni puutumata ala — teadus: riiklikul toetusel teotsevad teaduslikud asutised ning selt-sid avaldavad eriuurimusi, peamiselt rahvuslike teaduste alalt, mis paeluvad välismaalastegi huvi. Ilmuvad ka põhjanevad üldteaduslikud entsüklopeedia d. Raamatu välimus taotleb trükitehniliselt ja illustratiivselt kooskõla. Raamatute arv kasvab järjest ja saavutab maksimumi 1933. a. 1520 teosega ja ehkki neid viimasel ajal vähem ostetakse isiklikesse kogudesse, seda rohkem leiavad nad kasutamist avalikes raamatukogudes. Veel jõudsamalt kui raamat on kasvanud ajakirjandus iseseisvuse ajal, võrreldes eelmise ajastuga. Varema 73.000 numbri asemel ilmus viimase 17 aasta jooksul 116.000 numbrit.

Lõppeks mõningaid märkmeid eesti raamatu sisu kohta. Kõigepealt ilukirjandus, see moodustab enne iseseisvuseaega suurema protsendi üldtoodangust kui hiljem ajastu (19%:15%). Kuid ka välismaa oludega võrreldes ilmub meil iseseisvuseajal vähem ilukirjandust. Nõnda on ilukirjanduse protsent üldtoodangust Rootsis 29%, Norras 27% ja Taanis 24%. Kuid seda ülekaalu enneiseseisvuseaegse ja välismaise ilukirjanduse juures tuleb seada esmalt eesti raamatute üldnimestiku arvele, mis loendab ka seltside põhikirju ja aruandeid, peamiselt aga meie koolikirjanduse, populaarteadusliku ja teadusliku kirjanduse vähesusele, mida püüdis suurendada iseseisvusaegne raamatuturg. Siinjuures olgu mainitud aga, et algupärandite arv ilukirjanduse alalt on iseseisvuse ajal eelmise

ajastuga võrreldes tõusnud 28%, kuna tõlgete arv 50% kahanenud.

Võrreldes üksikteaduste alasid (kümnenndiigituse alusel) osutavad languse tendentsi üldtoodanguga võrreldes peale ilukirjanduse ja vaimulikkude teoste veel vähesel määral mõtteadus ja keeleteadus. Teised alad aga näitavad juurdekasvu, eesotsas puhtteadused (matemaatika, loodusteadus) 450%, siis ajalugu ning maateadus ja kunst umbkaudu 250%, neile järgnevad ühiskonnateadused ja rakendusteadused umbes 200%-ga. Nõnda selgub, et iseseisvuseajal suur osa teadusealasad oma kirjanduse poolest on kasvanud.

Kokkuvõttes selgub, et eesti raamatul on olnud pikk iga. Selle jooksul on ta visalt võidelnud rahvahariduse ja rahvaiseolemise heaks, jõudes lõpuks samale tasemele teiste kultuurrahvaste toodanguga.

Fr. Puksoo.

Mõtteid isiklike koduste raamatukogude täiendamiseks ja korraldamiseks.

Raamatuaastal on propageeritud suurel määral ka isiklike koduste raamatukogude asutamist ja nii paljudki on oma kodusele raamatukogule pannud aluse ning nii paljudki on oma senistele juhuslikult kogutud raamatutele hankinud lisa ja soetanud endale päris tähelepandava koduse raamatukogu.

Sageli piirduakse aga sellega, et hangitakse raamatuid, asetatakse need kappidesse ja riiulitele, ilma et püütakse teadlikult arendada oma kogu raamatukoguks. Teame, et raamatute hulk ilma korraldamiseta ei ole veel raamatukogu, vaid on raamatute virn. Et aga hulgast raamatutest saada raamatukogu, peab neis looma vastava korra.

Allpool püüangi mõne viipega märkida isiklike raamatukogude korraldamist. Kui avalike raamatukogude korraldamise alal meil ilmunud nii mõnigi hea käsiraamat, siis ei saa neid kasutada samal määral isiklike raamatukogude korraldamise juures, kuna viimaseis tuleb nii paljudes asjus sammuda iserada ning sageli on raske raamatukogunduslikust kirjandusest välja noppida vajalikku isikliku raamatukogu korraldamiseks.

Vahest küsitakse: miks üldse korraldada isiklikku raamatukogu ja kas ei oleks küllaldane, kui raamatud on asetatud riiulitele ning seega saavutatud raamatukogu välimus ja mulje? See küsimus on tavaline ja nii on tihti küsinud isegi avalike raamatukogude ülalpidajad. Ja neil on olnud põhjusigi selleks küsimuseks. Üheks tähtsamaks põhjuseks esitatakse, et vähemates kogudes raamatukoguhoidja on teadlik kõigist raamatutest, mis kogus leiduvad, ta on isegi kõik need raamatud sageli läbi lugenud kaanest kaaneni ning võib neid leida kataloogideta. Ta teab rohkem igast raamatust, kui seda kataloog suudab pakkuda. Teab iga raamatu sisu ja võib soovitada neid.

Kuid siiski on sellest vähe. Juba puht kontrolli mõttes nõutakse raamatute inventariseerimist, kasutajate nimestiku pidamist jne. Pealegi ei pea kõik andmed olema; ainuüksi vaid raamatukoguhoidja peab, kust üks kasutaja oskab neid välja küsida, teine mitte. Ka kasutajate jaoks peavad olema oma nimestikud, kust neil oleks võimalik endale kirjandust valida; otsides nimestikest võivad nad sattuda sageli teoseile, mille olemasolust neil polnud aimugi ja mida vahest kasutaja eales ei oleks osanud küsida. Nii on siis ka väikeses raamatukogus oma korraldus ja kataloogid möödapääsematud ja mida suurem kogu, seda üksikasjalisem peab olema selle korraldamine.

Enam põhjustatud kui avalike raamatukogude juures, on selliste küsimuste tekkimine ja esitamine isiklike raamatukogude puhul, sest siin pole ei võõraid summasid, millest peab aru andma, pole ka kasutajaid, kellele anda ette nimestikke jne.

Et aga ka üksikisikul poleks ainult virm raamatuid, vaid raamatukogu, selleks tuleb astuda nii mõnigi samm, teha nii mõnigi pingutus.

Juba raamatute riiulitele asetamisel tekib rida küsimusi, näit. kuidas seda toimetada: kas autorite järgi, sisu järgi, suuruse järgi jne. Veel enne seda tuleb lahendada küsimus, milline peab olema riiul või kapp ja iga uue tehingu puhul tekivad üha uued küsimused.

R a a m a t u t e h a n k i m i n e. Eestis ilmunud eestikeelsete raamatute hankimist tuleb toimetada „Eesti raamatute üldnimestiku“ järgi, milline registreerib kõik eesti keeles ilmunud kirjanduse alates 1918. aastast. Neid üldnimestikke on ilmunud seni kolm köidet ja nimelt 1918.—1923. a., 1924.—1928. a. ja 1929.—1933. a. kohta ühes registritega, kuna jooksvat kirjandust registreerib

kuude kaupa kuukirja „Eesti Kirjanduse“ lõpus ilmuv raamatute nimestik. Siis on veel Kirjastajate ja Raamatukauplejate Ühingu poolt väljaantud „Täielik Eesti raamatuturu kataloog“ (1927. a.) ja sinna juurde kaks lisa (I, 1930. a. ja II, 1934. a.). Et neis loendatud nimestikesse on püütud paigutada võimalikult kõik eesti raamatud, siis on sageli raske sealt valikut teha. Viimast kergendab teataval määral Hariduse- ja Sotsiaalministreeiumi juures asuva raamatukogude komisjoni poolt koostatavad ja avaldatavad soovitatavate raamatute nimekirjad, kuhu on võetud valimik tunnustamist leidnud teostest. Kuigi viimati nimetatud nimestikud on koostatud eeskätt avalike raamatukogude huvides, võib neid sama eduga kasutada ka isikl. raamatukogude suhtes. Muidugi peavad raamatukogude omanikud kasutama ka üldnimestikke, et sealt valida kirjandust vastavalt oma erihuvidele ja eritarvidustele. Veel ilmus 1935. a. Raamatuaasta Peakomitee poolt 100- ja 200-numbriline raamatute valimik „Eesti algupärase ja tõlkekirjanduse valimikkude nimestikud“, mida võib edukalt kasutada, eriti aga ilukirjanduse suhtes, isiklike raamatukogude aluseks ja täiendamiseks.

Välismaise kirjanduse kohta ülevaateid saab sealsete raamatute üld- ja erinimestike abil. Need nimestikud on aga küllalt suured ja kallid ning neid täielikult on meil saada vaid Ülikooli Raamatukogus ja vähe-mal määral ka Arhiivraamatukogus (Tartus), Tallinna Keskraamatukogus ja Riigiraamatukogus (Tallinnas).

Riivolid ja kapid. Odavamad ja mõneski suhtes lihtsamatest kapidest otstarbekohasemad on riiulid. Riiul, samuti ka kapp, ei tohi olla liialt sügav ja milgi tingimusel ei tohi sinna raamatuid asetada kahelt realt, nii et üks rida on teise ees, mida kahjuks praktiseeritakse vanamoeliste sügavate kapid juures. Riiuli normaalne sügavus ei tarvitse olla üle 25—30 sm. Laudid peavad olema aga liikuvad, nii et üksikuid vahesid saab teha laiemaks või kitsamaks vastavalt raamatute suurusele. On soovitav riiulit lasta teha kinnise seljaga ning eesküljele asetada metallvarval rõngaste abil liikuv eesriie. Nii kinnine selg kui ka eesriie kaitsevad tolmu ja pleekimise eest.

Raamatute asetamine kappidesse on kahtlemata palju kulukam. Kapp peab olema valmistatud stiilsemalt ja paremast materjalist, et vältida mitmesuguseid ebamugavusi, nagu uste raskesti käimist, logisemist jne., mis

tulevad ilmsiks, kui puu pole olnud küllalt kuiv ja kui konstruktsioon on nõrk jne.

Kui riulite juures võib vähem vajalikke raamatuid asetada alumistele laudidele ja nende ees võivad vabalt asetseda laud, toolid jne., siis kapi juures saavad need uksele takistajaks ja nii on kitsas ruumis kahtlemata riul palju otstarbekohasem.

Raamatute köitmine on omast kohast küllaltki tähtis küsimus. See nõuab maitsekust ja stiili. Ja et köide on küllaltki kallid löbu raamatukogu juures, ja et nägusus köidet sageli kallimaks ei tee, siis tuleb püüda saavutada maitsekust ja seda saab kätte ka odavama materjali tarvitamisel.

Kaunis laialt on hakatud praktiseerima raamatute köitmist ühtlastesse köidetesse. See ei ole aga mitmeti otstarbekohane ega anna ka kogule erilist ilmet. Esiteks ei saa seda ühtlust järjekindlalt läbi viia, sest tihti tuleb raamat osta köites, eriti neid, mida kauplustest uutena enam ei saa ja siis on isegi mitmed kogud lasknud raamatu uuesti köita oma kogu köitesse. Kuid veel on üks pahe ühtlase köite juures. Kui köite värviks pole must toon, siis värvilise materjali (mis kahtlemata muidu küll palju efektsem) iga uus vabrikuga saadeti omab lahkuminevat tooni ning sageli üks partii muutub pleekimisel enam, teine aga vähem.

Veel tuleb silmas pidada köitmise juures üht nähet. Kuna köitmine on küllalt kallid, tuleb siin toimida nii, et rohkem tarvitavatavamad teosed, nagu sõnaraamatud, praktilist laadi käsiraamatud jne. köidetakse vastupidavamasse materjali — harilikult nahka või nn. purjeriidesse, kuna vähemtarvitavatavaid võiks köita kallinguri seljasse või koguni täielikult pappköitesse või jätta brošeeritult. Ühtlase köite viisi juures oleks see vaevalt võimalik. Köitmise juures tuleb silmas pidada, et raamatu ääred saaksid ära lõigatud võimalikult vähe. Kaas, eriti kui see on illustreeritud, tuleb sisse köita. Ohemaid raamatuid pole soovitatav üksteisega kokku köita, vaid parem jäetagu need hoopis köitmata ja asetatagu mappidesse.

Kogu korraldamiseks on juba raskem mõningaid juhtnööre anda. Isiklikud raamatukogud oma sisult on väga erilaadsed vastavalt omaniku huvidele ja kutsealale. Samuti on ka isiklike raamatukogusid mitmes suuruses, alates mõnesajalisest köitest ja tõustes isegi kümnetuhandle köitele ja veel suuremaks. Üks

on aga selge, et isiklikud raamatukogud oma enamikus ei sisalda raamatuid kõigilt aladelt ja kuigi seda, siis ometi vastavalt tema omaniku huvipiirkonnale on seal ikka üks või paar ala välja tõstetud, mis omavad erilise tähtsuse või on kogu kesksmaks alaks. Teisest küljest on pea igas kogus ilukirjanduslikke teoseid.

Viimasena nimetatud liik — ilukirjandus — tuleks eraldada omaette, samuti tähtsaim liik kogus, mis sellele annab ilme, kuna muud alad, mis erilist tähtsust ei oma, võiksid olla koondatud üldosakonda. Soovitav oleks veel eraldada perioodilised väljaanded (ajakirjad, aastaraamatud jt.), praktilised käsiraamatud ja teatmeteosed (sõnaraamatud, leksikonid jne.), mida tihedamini vaja-takse.

Et kogule anda sobivat välimust, pole soovitav raamatuid riiulile paigutada autorite ega mõne muu põhimõtte järgi; see võtab ka palju ruumi. Sageli on mõni üksik teos teistest palju kõrgem ja just selle ühe või kahe köite pärast tuleb kogu riiuli vahe selle järgi seada. Sellepärast on otstarbekohane kogu liigitada kaustadesse. Võetagu kolm kausta: foolio, kvart ja oktaav ning igale neist anda oma suurus. Nii oleks oktaavkaustas kõik raamatud kõrgusega kuni 22,5 sm., viimasest kuni 30 sm. kvart ja üle 30 sm. foolio. Saadud ühe formaadi raamatud asetame üksteise kõrvale riiulile ja nummerdame need, nii et iga raamat saab ise numbri, alates nr 1, 2, 3 jne. Teises formaadis nummerdame samuti raamatud jooksva nummeratsiooniga nr. 1, 2, 3 jne. ja kolmandas formaadis samuti, sellejuures märgime iga formaadi raamatule veel tema eraldusmärgi. Nii näiteks oktaavkaust I, kvart II ja foolio III ning siis saame I:1, I:2, I:3 jne., II:1, II:2, II:3 jne., III:1, III:2, III:3 jne. Number tuleks kirjutada kaane vasempoolsesse ülemisse nurka, kuhu tarbekorral tuleb kleepida sildike numbri jaoks, ja ka raamatu tiitellehele või eellehele samasse kohta. Soovitam oleks numbrit kirjutada pliiatsiga, et vajalikul kogu ümberkorraldamisel kergesti saaks numbrit eemaldada. Raamatu seljale tuleb kleepida sel juhul, kui seal seda ei ole juba köitja või väljaandja poolt, sedel ja sinna kirjutada autor ja lühike tiitel. Selle järgi tuleks raamatud kataloogida. Kaua praktiseeritud vihkkataloog on juba ammuugi kolikambri heidetud ja praegu on domineerivaks kataloogi kujuks sedelkataloog. See kataloog evib selle paremuse, et ta on alati ülevaatlik ja järjekorras ega pole seda vaja juurdekasvu tõttu ümber kirjutada, kirjutatak-

se vaid juurdekasvu jaoks täiendsedelid ja asetatakse olemasolevasse kataloogi vajalikku järjekorda. Sedelid lastagu lõigata õhemast kartongist või paksemast paremast paberist ja soovitatavalt rahvusvahelises formaadis 12,5×7,5 sm. või 14,8×10,5 sm.

Üles joonele tuleb kirjutada autori nimi ja eesnimi ning raamatu number ja alla järjekorras pealkiri, ilmuniskoht, ilmumisaasta ja lehekülgede arv, näiteks:

Luiga, Juhan

I:34.

Poliitilised päevamured. Artiklite kogu I.
Toimetanud H. Vau.

Tartu, 1935.

244 lk.

Muidugi ei saa siin anda lähemaid juhtnööre kataloogimiseks, selleks on oma eriteosed ja erikäsitlused ja selleks on tiitlid ja raamatud väga mitmepalgelised, et neid ühe mõõdupuu alla mahutada. Nii on näiteks anonüümseid raamatuid, ühe, kahe, kolme jne. autoriga töid, koguteoseid, seeriaid jne.

Kirjutatud sedelitele alla äärde või teisele küljele märkida, millal raamat ostetud, hind, millal köidetud ja köitehind. Viimased märkused on eriti tarvilikud, kui kogu kunagi peaks minema realiseerimisele, samuti kogu kindlustamisel tule vastu jne.

Sedelid korraldada kastidesse kas autori, tiitli või mõne märksõna järgi ja asetada vahele vahekaardid. Viimased on umb. ühe sm. võrra kõrgemad eelpool nimetatud sedeleist ja üleulatavale äärele tuleb kirjutada vastava osakonna pealkiri — märksõna, järjekorra täht, sõltuvalt põhimõttest, mille järgi sedelid asetatud.

Kataloogi kast võib olla papist, kuid otstarbekohasemad on puust kastid, mida saab valmilt osta 2, 3 ja 4 kaupa. Iga kast mahutab 1200—1500 karti (olenedes kaardi paksusest).

Siin toodud alused nii raamatute korraldamiseks kui kataloogimiseks on püütud teha nii lihtsaks, et nendega kindlasti igaüks peaks hakkama saama. Ja sellest jätkub ka kogu korraldamisel, eriti kui kogu suurus ei tõuse palju üle 1000 raamatu. Kogu oleks korraldatud suurtes joontes sisu järgi, raamatute jaoks oleks autori või märksõna järgi kataloog, milles peale raamatu tiitli veel vajalikud andmed (hind, muretsemise aeg jne.).

Leidub aga tahet ja mahti, siis võib sedeleid igale raamatule kirjutada kaks ja kumbki neist korraldada ise

põhimõtte järgi, nii et saame kaks kataloogi. Üks võiks olla autorikataloog, teine märksõna- või ainekataloog. Sellega on kogu ülevaatlikum.

Ex libris. Lõpuks mõni sõna raamatuomaniku märgisest — *ex librisest*. Raamatuaasta puhul on seda mitmelt poolt propageeritud ja see on ka vilja kannud, kuid leidub ikkagi veel isikuid, kes lasevad teha kummitempleid — sageli üsna suuri — ja sinna sisse lõigata ilustised. Neid raamatutesse vajutades tekib sinna tihti mingi värvilarakas. Sageli lüüakse neid larakaid mitmesse paika ja rikutakse seega raamat. Kui tahetakse raamatus näha omanikumärki, siis olgu see kunstipärane ja ka tehniliselt hästi välja antud *ex libris*. Ja 10—15 krooni eest võib saada trükitult päris laitmatu kunsti-pärase raamatuomaniku märgi. *R. Antik.*

Ärkamisaja tegelased ja raamatukogu.

Ärkamisaja tegelaste tegevus oli suunatud peamiselt rahva haridusliku taseme tõstmiseks.

Arvestades tolleaegsete oludega, võisid nad teotseda peamiselt vaba rahvaharidustööga. Loomulikult sel juhul ei saadud mööda minna raamatukogust, kui tähtsamast hariduse allikast.

Nii leiamegi juba vanematest „Eesti Postimeestest“ kirjutisi raamatukogude kohta. Seal esitatakse andmeid meil leiduvatest raamatukogudest ja rõhutatakse omalt poolt raamatukogu tähtsust. Leitakse, et raamatukogu õpetab rahvast lugema. Seatakse üles soov, et „Iggas kihhelkonnas, jah, keige vähhemast iggas kihhelkonnas peaks omma rohke ramatokoggo ollema“¹⁾.

Kes peaks raamatukogusid asutama ja kuidas neid korraldada, selle kohta puuduvad juhtnöörid.

Pikemalt võtab sõna raamatukogude kohta Fr. R. Kreutzwald. Ta leiab, et raamatukogud on kooli täiendajad. Nende abil saaksime paremaid raamatuid, mis olevat kallimad ja mida sellepärast ei juleta trükkida, kuna neid muidu vähe ostetakse. Kui aga leiduks rohkemal arvul raamatukogusid, siis oleks ka kallimate raamatute levik suurem. Igas vallas peaks leiduma raamatukogu ja nende eest peaksid hoolitsema valdade valitsused²⁾.

¹⁾ Eesti Postimees 1864, nr. 14.

²⁾ Eesti Postimees 1869, nr. 1.

Sama aasta „Eesti Postimees“ kirjeldab ka pikemalt Tarvastu kihelkonna raamatukogu, esitades lühidalt sealse raamatukogu kasutamise määrust. Rõhutatakse lugemise tähtsust vaimuhariduse tõstmisel ¹⁾).

Pikemalt võtab sõna raamatukogude kohta „Olevik“, arvatavasti A. Grenzstein. Kõigepealt toonitatakse raamatukogude vajalikkust. Siis analüüsitakse sissetuleku võimalusi, mille abil oleks võimalik raamatuid muretseda. Soovitatakse asutada Eestisse umbes 1000 raamatukogu. Soovitatakse ka koolide juurde raamatukogusid asutada. Kuna eesti raamatutoodang tolle aja kohta küllaltki suur leiti olevat, siis esitatakse seal üks esimesi, kui mitte esimene, soovitatud raamatute nimestik. Talitatakse juba mõõdsa põhimõtte alusel, kus jagatakse raamatukogud suuriks, keskmisiks ja väikesteks ²⁾). Need on üldised märkused ajalehist.

Huvitav on jälgida, et Eesti Kirjameeste Selts ei pööra kuigi suurt tähelepanu raamatukogudele. Välja arvatud Mihkel Veske, ei leidu protokollidest teisi sõnavõtjaid raamatukogude kohta. Ärkamisajal leidus ka isikuid, kes kõnelevad, mis kahju saadavad laenuraamatukogud. Nii kirjutab „Eesti Postimees“, et laenuraamatukogud teevad kahju sellega, et nende tõttu vähem raamatuid hakkab ilmuma. Raamatukogusid on vähe ja igaühele ostetakse ainult üks raamat.

Kui iga raamatukogu ostaks rohkem kui ühe raamatu või raamatukogusid oleks rohkem, nii et raamatuid läheks vähemalt 1500 (Isamaa Kalendri järgi 2000) eksemplari, siis saaksid kirjastajad oma kulud tasa. Nii näeme, et kahju toob laenuraamatukogu kirjastajaile, kuna üldist raamatukogu tähtsust siiski ei eitata, vaid need leitakse olevat isegi vajalikud ³⁾).

Samu motiive leidub ka Isamaa Kalendris. Raamatute väike levik on põhjuseks, miks ollakse laenuraamatukogude vastu. Kuid ka siingi ei eitata raamatukogu ideelist tähtsust. Leitakse, et laenuraamatukogu olgu kehvematele teaduse lätteks ⁴⁾), kuna aga „Häbi on, kui see, kelle jõud jaksab raamatut osta, seda enesele laenu-raamatukogust kerjama läheb“⁴⁾).

Sõnavõttud raamatukogude vastu on sihitud ainult laenuraamatukogude vastu ning on tingitud puhtmajanduslikest põhjustest.

1) Eesti Postimees 1869, nr. nr. 8 ja 10.

2) Olevik 1882, nr. 45.

3) Eesti Postimees 1884, nr. 38.

4) Isamaa kalender 1886.

Vaadeldes ärkamisaegsete tegelaste kirjutusi ja sõnavõtte raamatukogude kohta näeme, et neid esineb võrdlemisi vähe. Nad seisavad puhtideoloogilisel alusel. Vaadeldakse raamatukogude tähtsust ja vajadust, ilma et antaks lähemaid juhtnööre nende tegelikuks korraldamiseks. Nii näeme, et sihid, mis püstitatud praegusel ajal raamatukogudele, olid juba tol ajal tuntud. Raamatukogu õpetab lugema ja on hariduse täiendajaks väljaspool kooli. Peetakse tarvilikuks luua teatav raamatukogude võrk, et vähemalt igas vallas oleks üks raamatukogu. Raamatute valik, mis praegugi üks olulisem küsimus, esineb ka tol ajal. Esitatakse soovitatavate raamatute nimestik. Öhutatakse isiklikkude raamatukogude asutamist. Kellel võimalik ja kes on haritud või kes vähegi haritud inimese nime tahab kanda, peaks soetama enesele isikliku raamatukogu.

Ärkamisaegsed tegelased tunnustavad raamatukogu tähtsust rahvahariduspõllul väljaspool kooli. Vaatamata sellele, et nende sõnavõtt, nii kirjas kui sõnas, tundub väiksena, on nad siiski suutnud raamatukogu hääks palju teha. Sajandi vahetusel leidub meil umbes 200 raamatukogu, millede asutamist tuleb lugeda enamikus ärkamisaegsete tegelaste teeneks.

K. Kullango.

Raamatu olevikust ja tulevikust.

Võimatu oleks eitada raamatuaasta mõju laiema tesse ringkondadesse. Praegu on huvi raamatu vastu mitmekordistunud. Raamatuid ostetakse elavamalt kui kunagi varem, juttu on neist igalpool. Isegi kirikuõpetajad kõnelesid neist korraks kantslist — seda küll poolkaudu käsu peale —, aga mis sellest.

Loomulikult huvitab raamatukogunduse tegelasi, kui palju nihkusid paigast igapäevased töö ja kaugemate perspektiivide südamevaluks saanud küsimused.

On ju tõsi, et raamatukogundus ja raamatu elu väljaspool raamatukogusid on üksteisega tihedasti seotud. Vastandmõjutusi võib oodata nii ühel kui teisel pool. Raamatuaasta suurimaks võiduks tuleb küll pidada asjaolu, et eesti raamatu levik on tõusnud. Üksikud raamatukaupmehed küll püüavad tõendada, et aasta läbimüügid olevat päris tavalised, kuid seda puhtärimehelikku väidet ei saa kuigi tõsiselt võtta, kui silmas pidada, et „Ümera jõel“ ja

„Armukadeduse“ trükid müüdi läbi ühe aastaga, kõnelemata ainulaadsest nähtest, nagu seda oli ette müüdud „Eesti ajaloo“ trükk. Läbimüügid pole sugugi halvemad kui Noor-Eesti või Siuru päevil. Kuid raamatuaasta saavutas ka seda, mida taotlevad kõik tõsised raamatukogude tegelased — peamiselt levis just väärtkirjandust. „Ümera jõe“ võib ju päris tõsiselt etteheiteid teha nii mõneski suhtes, kuid ometi ületab see teos väärtuselt omaaegsed Looduse võistlusromaanid. Raamatuaastal on see ajalooline teos nihkunud loetavamate raamatute hulka. Loetavat väärtkirjandust on ka suurema valikuga tõlgitud, näiteks olgu „Nobeli laureaatide“ seeria. Ja trükitehnilisi saavutusi on eriti rõhutatud dr. Weissi ja Johannseni „400. a. eesti raamat“ puhul. Jah, frontispisise, initsiaale ja vinjette leidub raamatutes rohkem kui varem.

Päris kindlasti võib ennustada raamatukogudes loetud raamatute arvu tõusu. Huvitaval kombel mõjutasid seda raamatuloendused. Kogujuhatajad teavad jutustada, et peale raamatukogu piirkonnas teostatud loendust raamatukogu ruumid ei suutnud mõnikord inimesi mahutada. Raamatuid laenama ilmusid kogus seni nägemata isikud. Paljudest on saanud alalised raamatukogu külastajad. Seda peamiselt sellepärast, et loenduslehes esines küsimus, mitu raamatut keegi on aasta jooksul laenanud naabritl või avalikust raamatukogust. Seega oleme raamatuaastal leiutanud õieti uue võtte raamatukogu propagandaks, tulevikus tuleb seda võtet päris tõsiselt arvestada. Täidetud loenduslehed ise aga pakuvad väga palju, neis leidub piibli esimesi trükke, muid haruldasi teoseid ja ka kõige kummalisemat pahna. Kuis on küll lugu loenduslehtede läbitöötamisega?

Varemalt võis maaelanik raamatuga tutvuda peamiselt kohalikus avalikus raamatukogus. Värske raamatu kaas jäi talle nägemata. Raamatu rändnäitused on siingi toonud põhjaliku muudatuse. Maal külastatakse näitusi väga elavalt, igatahes elavamalt kui linnades. Virumaa andmeil võib väita, et vähemalt 10% elanikkonnast käib raamatunäitusel. Üksikutes valdades ja alevites on rändnäituse külastajaid kuni 40% üldisest elanikkude arvust. Veel teine tähelepanuvääriv nähe: näitusi külastatakse seda elavamalt, mida kaugemal see asub linnast või raudteest. Rõõmustaval kombel on näitusi külastanud just nooremad, alla 40 aasta inimesed, ehkki näeb ka vanu tudikesi. Näituste korraldamisel esinevad ka mõningad ebasoovitavad nähted: transportimiseks kastidesse paigu-

tatud raamatute kaaned määrduvad, sest raskelttrükitud pealkirjad annavad värvi välja; näituse külastajate kätes kuluvad raamatute kaaned ja nurkadesse tekivad paratamatud „koerakõrvad“.

Huviäratanud teoseid aga nõutakse kohalikust raamatukogust. Tekib terve rida sooviavaldusi, et see või teine teos omandataks kohalikusse raamatukogusse. Praegused raamatunäitused on maaoludes väljapanekute arvult siiski liiga suured. Raamatusõber oskab siin enam-vähem orienteeruda, kuid vähemteadliku kodaniku silm eksib raamatute rohkusse. Raamatute rändnäitus võiks sisaldada ühe, kõige enam kahe aasta trükiste valimiku. Raamatukogu propagandaks ja lugejate juurdemeelitamiseks on tulevikus raamatunäitustel kindel koht. Raamatuaastal on kogujuhatajad ses suhtes omandanud mõningaid kogemusi, sest nii või teisiti olid nad rändnäituste korraldamisega seotud.

Raamatu hinna küsimus jäi raamatuaastal lahendamata, sellest on väga kahju. Selle kohta on ka ajalehtedes korduvalt sõna võetud ja näib, et küsimus paigast ei nihku, enne kui riigivõim otsustava sõna ütleb. Just kirjastajad ise ei suuda olukorda rahuldavalt lahendada. Trust-kirjastused on endid vastastikku sidunud päris keskaegsete seadustega, üksik kirjastus on võimetu pääsema kord loodud nõiaringist. Hiljuti ilmus Gailiti „Toomas Niper-naadi“ teine trükk. Mõeldagu — hind 6 kr.! Kuidas saab selle teose omandada keskmine maaraamatukogu või haritlane, rääkimata „laiast massist“, kellel nagu ei olekski seda teost vaja. Terve rida maaraamatukogusid peab aastas leppima 5—10-köitelise „juurdekasvuga“. Raamatuloendustel selgus, et vanataludesse ikka siiski aastas „tilgub“ mõni uus raamat juurde, kuid asundustalud on kirjandusest päris lagedad. Sageli võib kohata terveid asunduskülasid, kus peale piibli, lauluraamatu ja tähtraamatu midagi ei leidu, ja tähtraamatugi on mõni äri annetanud. Praeguste raamatuhindade juures ei saa raamatukogule tekkida laiemat tagamaad, sügavamat aluspinda, sest kõrge hinna tõttu on raamat laia rahvamassi tarvetest välja lülitatud.

Raamatukogude juhatajad on raamatuaasta korraminekuks suuresti kaasa aidanud. Aktuste ja rändnäituste korraldajajaks olid harilikult juhatajad. Raamatu propagandaks aitas suuresti kaasa heatahtlik sõnavõtt ja arvustus ajalehtedes. Kogu raamatuaasta töö tulemused tuginevad siiski ühel asjaolul, mida seni pole küllaldaselt

rõhutatud ja mille tähtsust eriti tuleks alla kriipsutada. Esmakordselt on eesti raamatu küsimusi ühest keskkohast ja teadlikult juhitud. Seda tegi RA Peakomitee. Loomulikult kannatas Peakomitee töö mõningate puuduste all, seda on komitee tegelased ka ise öelnud, nagu kõik RA tegelased peavad tunnistama, et töös oli terve rida puudusi. Kuid ükski ei saa eitada, et ometigi on palju saavutatud. Veel rohkem saavutaksime siis, kui kõik eesti raamatu ja raamatukogunduse küsimused alluksid tulevikus alaliselt ühele keskkohale. Sellise keskkoha loomist oleme aastaid oodanud ja lootnud, ilma selleta näib edaspidine tegevus kulunud raja tampimisena. Selle vajadus on niivõrt ilmne, et seda keegi eitada ei saa.

A. Jõulmaa.

Eesti raamatu rariteetsusest.

Eesti raamatu rariteetsuse küsimus on seni täielikult olnud puudutamata. Üsni küsimused bibliofiilid on rariteetide suhtes vaid osaliselt teadlikud, kuid laiemalt pole neilgi asjast ülevaadet. Sellest siis ka, et sageli peavad nad küllaldaselt esinema raamatu rarideediks ja tõelise rariteedi jätavad sinna liiki arvamata.

Läinud aastal on eesti raamatu rariteetsuse küsimuse võtnud esmakordselt kõne alla J. Roos „Eesti Kirjanduses“ nr. 9, kus autor 12 leheküljel püüab leida rariteetsuse põhjusi ja loendada rariteete. Kahjuks aga ei too see käsitus asjasse selgust ja on täielikult ebaõnnestunud.

Kõigepealt pole tõmmatud piirjoont, mida lugeda rariteediks ja mida mitte. Artiklis on loendatud trükised, millest on säilinud vaid 2—3 eksemplari, kuid samuti ka neid, mida leidub kümnetes ja isegi võib-olla sadades eksemplarides. Kogu käsitus on üldfraasiline ja konkreetset seal on vähe.

Rariteetide, uunikumite, inkunaablite, käsikirjade jt. käsitlemisel ja nende loendamisel on ju ka see mõte, et fikseerida nende olemasolu ja kättesaadavust. Isegi laiemates käsitlustes ja bibliograafiates märgitakse haruldaste eksemplaride juures sageli, kus see haruldus leidub. Sellel on oma praktiline tähtsus. Nii on toimunud ka E. Winkelmann omas „Bibliotheca Livoniae Historica“ jt.

J. Roos on kogu küsimusest saanud üle aga hoopis kergesti. Ta on loendanud hulk teoseid vanemast ajast, eriti XVII ja XVIII sajandist kui ka hilisemast ajast, ja märkinud neile juurde „haruldane“, „üsna haruldane“, „väga haruldane“, „küllaltki haruldane“, „leidub väga harva“, „küllalt haruldane“, „väga raske leida“, „haruldane ja raskesti saadav“, „üks haruldasemaid raamatuid“, „võimatu saada“, „säilinud 3—5 eksemplari“, „umbes 10 eksemplari“, „ainult 2—3 eksemplari“ jne. Mida autor ühe või teise väljenduse all mõtleb ja umbes mitme eksemplari säilimisel trükis on „haruldane“, millal „väga haruldane“, millal „küllaltki haruldane“ jne. — see jääb selgitamatuks. Kord pole autori järgi 8 eksemplaris säilinud teos haruldane, hoopis vastuoksa — seda on „küllaltki palju“. Nii mainib J. Roos O. V. Masingu „Marahva Näddala-Lehe“ juures, et seda „säilinud on aga küllaltki palju, täielisi komplekte kuni 8 eksemplari“. Kui siis anda haruldastele, mida säilinud alla kaheksa, igale üks eelpool loendatud väljendus („haruldane“, „väga haruldane“, „raske leida“ jne.), siis jääb neid väljendusi üle õige mitu. Kui autor mõne trükise juures kategooriliselt mainib, et säilinud on 2—3 eksemplari, siis oleks tulnud ka ära märkida, kus või kelle käes need säilinud eksemplariid olemas. Siis oleks küsimusel olnud ka tegelikke tagajärgi, sest oleks võimalik, et veel mõnedki eksemplariid tuleksid päevavalgele. Nüüd aga ei tea keegi, kas ka tema eksemplar on arvestatud nende 2—3 sisse või on see seni alles tundmata. Kuid mitte üksi 2—3 eksemplari juures ei ole nõutav olemasolevate üksuste puhul äramärkimine, kus need leiduvad, vaid ka kõigi teiste juures, mis rariteetideks arvatud. Nii oleksime saanud rariteetide põhini-mestiku, mida edaspidi oleks võinud täiendada ja arendada välja tõeliseks eesti raamatute rariteetide nimestikuks. Autor on aga küsimust võtnud õige kergelt. Nähtavasti on võetud M. Jürgensi või Schwabe eesti raamatute nimestik, sealt tiitlid välja kirjutatud ja igale oma maitse kohaselt juurde lisatud: „väga haruldane“, „küllaltki haruldane“, „raske leida“ jne. jne. Selle juures leidub raskeid eksimisi. Nii nimetatakse, et Piibli esimest trükki (1739. a.) olla säilinud kõigest umbes 10 tervet eksemplari. Üksi Tartus võib neid kogudes ja üksikisikutel rohkem leida (Arhiivraamatukogus 2, Ülikooli Raamatukogus 3, prof. J. Mägistel, prof. A. Saarestel, mag. P. Aristel, R. Antikul, J. Roosil, õpet. H. Haameril, V. Treumannil, H. Martinsonil jt.). Piibli esimese trüki

säilimist kaugelt suuremal määral, kui seda J. Roos mainib, näitab ka selgelt seegi asjaolu, et näit. 1932. a. pakuti Arhiivraamatukogule 7 eksemplari. Ka ei ole millegagi põhjendatud väide, et Piibli teist trükki (ilmus 1773. a., mitte aga 1774. a., nagu see J. Roosil märgitud) on säilinud vähem kui esimest.

Väga kergel käel on esitatud väide, mis otsustab XVII ja XVIII sajandi eesti trükiste säilitavuse: „Säilinud on Piibli esimest trükki rohkem kui ühtegi teist XVII ja XVIII sajandi eestikeelset teost.“ Ja kui autor edasi Piibli esimest trükki ütleb säilinud olevat „umbes 10 tervet eksemplari“, siis on järeldus sellest autori väitest, et ühestki XVII ja XVIII sajandi teosest pole säilinud 10 eksemplari. Miks pole siis XVII ja XVIII sajandi kõik trükised loendatud kui rariteetid?!

Ka ei saa tänapäeval veel mitte rariteetideks lugeda Noor-Eesti albumite, Eesti Üliõpilaste Seltsi albumite, „Eesti Kirjanduse“ jt. üksikuid köiteid ja aastakäike. Kui mõned nendest on haruldasemad ja otsitavamad komplekteerijate poolt, sest et need üksikud kirjastuste ladudest mõnda aega juba otsa lõppenud, siis ei tähenda see veel nende rariteetsust. Praegu võib antikvariaatidest ja üksikutelt eraisikutelt-bibliofiilidelt ja raamatukaubitsejatelt osta nimetatud „rariteete“ päris vabalt. Vahe seisab vaid selles, et mõned ladudest läbimüüdnud eksemplarid on hinnalt kallimad. Ka leidub terveid komplekte nimetatud väljaannetest õige rohkesti väljaandjate ringkondadesse kuuluvate, samuti ka teiste isikute kogudes ja raamatukogudes.

J. Roosil puuduvad aga tõelised rariteetid, nagu Eestimaa talurahva-regulatiiv „Iggaüks...“ (1802), mis teada peaks olema käsitluse tõttu (vt. „Ajalooline Ajakiri“ 1927, nr. 1) jt.

Siis märgib J. Roos 1795. a. ilmunud O. V. Masingu „ABD ehk Luggemisse-Ramat Lastele“ (muide pealkirjas pole mitte „Luggemisse“) juures, et see on „esimene tänapäevani säilinud eestikeelne aabits“.

Seniste käsitluste järgi (prof. A. Saareste „Eesti Keeles“ 1929, nr. 3/4, „Valik eesti kirjakeele vanemaid mälestisi“ ja mujal) on aga teada, et juba umb. 100 aastat enne Masingu ABD raamatut on olnud eestikeelseid aabitsaid. Ja see pole mitte oletus ega bibliograafiates esinev väide, vaid vastavad eksemplarid on ka säilinud. Nimelt Rootsisis Lundi ülikooli raamatukogus leidub kaks eestikeelset aabits-katekismust. Üks neist on põhjaeesti-mur-

deline 1694. aastast ja teine — lõunaeesti-murdeline 1698. aastast. Mõlemad on ka Tartusse tellitud ja nende sisu avaldatud pea täielikult „Valikus eesti kirjakeele vanemaid mälestisi“ (lk. 238—252).

Peale selle on allakirjutanu andmeid kasutatud ja kommenteeritud ekslikult. Kui J. Roos märgib, et R. Antiku andmeid ilmunud 17. sajandil kokku 42 raamatut, siis on see minu andmete järgi õige; kuid edasi toob J. Roosi lause: „Siia hulka ei ole arvatud nelja eesti keele grammatikat, mis ka sel sajandil ilmunud, aga on saksa-keelsed: Stahl'i, Gutsleff'i, Göseken'i ja Hornung'i omad“. See kommentaar minu andmete juurde on ekslik, sest minu andmetesse on need just sisse arvestatud. Ka väide: „XIX sajandi teise poole algus tähistas eesti raamatutoodangus väikest seisakut võrreldes 40-date aastatega. See kestis 50-date aastate lõpupooleni“ on ekslik. Andmed räägivad küll teist keelt. Eesti raamatu arengut käsitlevate statistiliste andmete järgi 1845.—1849. a. ilmus 96 raamatut, kokku 12.444 lehekülge, ja 1850.—1854. a. 198 raamatut 24.014 leheküljel. Tähendab, tõus on olnud kahekordne.

Kui neid andmeid autoril vahest veel teada ei olnud, siis ometi n. n. Schwabe kataloog (Chronologisches Verzeichniss...“ 1867.) näitab samuti, et eesti raamatutoodang on näidanud tõusu ka I. sajandi 50-ndais aastais.

Ka püüab J. Roos selgitada põhjusi, miks eesti raamat oma suures enamikus on muutunud haruldaseks, kuid küsimus jääb ikkagi selgitamatuks. Artikli alul mainib autor, et üheks kaaluvamaks põhjuseks on eesti keelt kõnelejate ja seega ka eestikeelsete raamatute eksemplaride vähene arv. Teiseks põhjuseks rahva madal vaimse kultuuri tase möödunud sajandil, mil „ei tuntud tarvidust raamatu järele, nii et see oli hoopis kõrvaliseks tarbeasjaks. Raamat esines väga vähestes majades ja sageli ei osutatud talle erilist armastust ega lugupidamist“.

Kuid edasi ütleb autor, et H. Stahl'i käsi- ja koduraamatut on ilmunud 6 trükis kokku kuni 20.000 eksemplari“, nii et tol ajal tuli iga 5 eesti perekonna kohta üks raamat. See on kahtlemata aukartustäratav eksemplaride arv, mis näitab meie rahva tookordset kirjaoskust ja raamatuhuvi... Seni on teada kõigest 5—6 eksemplari, kõik trükid kokku arvatud“. Ja Jannseni ning Kreutzwaldi teoste juures mõnda paralleeli tõmmates lausub autor: „Üldse on J. V. Jannseni raamatud palju haruldasemad kui F. R. Kreutzwaldi omad, olgugi et esimesi on

võrdlemisi rohkemas eksemplaride arvus trükitud. Kahtlemata on Jannseni raamatuid rohkem loetud ja nad on rahvale enam meeldinud kui Kreutzwaldi omad, seepärast ongi esimesi rohkem hävinud“. Neist näidetest nähtub, et viimased kaks väljavõtet on hoopis vastukäivad esimesele, kus raamatu vähene säilitavus pannakse just selle arvele, et raamatuid vähe levis ja vähe loeti.

Eksimisi tiitlites on samuti palju. Piibli 2. trükk on ilmuda lastud aasta hiljem 1774. a. (ilmus aga 1773. a.). On kirjutatud „Estnische Originalblätter ...“ (pro „Ehstnische ...“) „Arropidamisse ehk Arvamis-Kunst“ (pro „Arropiddamisse ...“), O. V. Masingu „ABD ehk Luggemisse-Ramat Lastele“ (pro ...Luggemise...) jt.

Lõpuks on rariteetide käsitlemisel hoopis kõrvale jäetud arhiivallikad. Tsensuriarhiiv ja Vene ülemtrüki-valitsuse väljaanded toovad kahtlemata palju lisa eesti raamatute rariteetsuse küsimusse. On ju nii paljud väljaanded konfiskeeritud ning mõnest on üksikud siiski pääsenud välja, millised siis muidugi ka on rariteetid.

Üldse on rariteetsuse küsimust autor käsitanud väga kergel käel ja teinud rariteete eesti raamatutest selle järgi, kuidas talle isiklikult tundunud ja meeldinud, jälgimata asja lähemalt. Esitatud käsitlus pole selleks aluseks ega põhjaks, millest võiks lähtuda ja millele edasi küsimust ehitada ja arendada, kuna puuduvad üldse konkreetsemad andmed, millega võiks arvestada ja mida saaks täiendada või kontrollida. Nii peab isik, kes edaspidi küsimust mõtleb käsitleda, algama uuesti algusest kogu selle küsimuse ulatuses.

Eesti raamatu rariteetsuse küsimuse selgitamine on vajalik nii raamatukogude, bibliofiilide ja lõpuks ka realiseerijate seisukohalt.

R. Antik.

Miks maaraamatukogud kiratsevad.

Raamatuaasta on kuulutatud ametlikult lõppenuks, seega on saabunud raamatuasjanduses rahu mõneks ajaks. Katsume nüüd pisut pilku heita, kuidas see laialdane akt-sioon on mõjunud maaraamatukogudele ja kuidas on nende olukord üldiselt.

Üldjoontes paistab maakogude juures kurva tõsiasjana silma, et ainult üksikutes kohtades on märgata energilisemat teotsemist võrreldes varema ajaga, kuna suurem

osa liigub endisel tasemel. Mõnes kohas alati raamatu propageerimise tööd õige hoogsalt, kuid asja teostamine ikka kuidagi ebaõnnestus osavõtjate puudusel või tingituna millestki muust. Suurem arv osavõtjaid leidis seal, kus oli kõnelejaiks nimekamaid kirjanikke, keda siis nagu huvi pärast mindi vaatama.

Meie maainimene on liiga majanduslik inimene. Teda huvitab vaid see, kus tegemist majanduslike asjadega. Kirjandus ja kunst on aga midagi niisugust, millela harilik igapäevne maaelanik arvab küllalt toime tulevat.

Igal pool ja iga kord ei saa süüdistada inimest — raamatukasutajat, vaid peab süüdistama ka raamatukogu tegelasi endid. Raamatuaasta jooksul võis näha küllalt neid kogusid-seltse, kes midagi rohkem ei teinud kui tavajal ajal. See on juba pahatahtlik loodus. Ei aita ju üksi raamatukogu nimetus, kui selle sildi all ei tehta mingit üldhariduslikku tööd, nagu seda raamatukogu tegevusala laiaulatuslikud piirid lubavad. On küllalt neid seltse-kogusid, kes on endale nagu traditsiooniks võtnud korraldada aastas üks näidendiga peokene, et saada sissetulekut jooksvate kulude katteks, kuna mõninga raamatu ostuks oodatakse toetusi ja abirahasid. Seepärast raamatukogud kiratsevad lugejate vähesuses, sest et kogust pole palju midagi saada lugemiseks. Igal aastal on ju olemas odavaid raamatute müüke. On loomulik, et kõike ilmuvat kirjandust pole ühel väikesel kogul võimalik omandada ilmutamise päevil. Kuid odavalt müükidelt ja ajakirjade tellimiste preemiadena on kogudel võimalik väga minimaalsete kulude eest hankida hulga väärtuslikku kirjandust, millest mõned kogud armetult puudulikud. Sarnasel viisil aga omandatakse kirjandust võrdlemisi vähe, jäetakse võimalused lihtsalt kahesilma vahele.

Teiseks suureks puuduseks on kogude sisemine korraldus ja üldine distsipliini puudus, mis omakorda sõltuv revideerimise ja koguhoidjate oskuse puudulikkusest. On väga palju kogusid, kus hoidjaks valitakse isik, kes oma elukoha tõttu on kogule kõige lähemal. Sagedasti osutuvad neiks kooliteenijad, põllutöölised ja teised sarnased vähese haridusega isikud. On kohti, kus kogu asub koolimajas, aga koguhoidjaks on kojamees, sest õpetajad nagu kangekaelselt hoiduvad eemale. Selle tagajärjeks on ebatäpne reeglite ja eeskirjade täitmine. Näiteks raamatu liigitamine sisulise kuuluvuse järgi. Samuti igapäevseks nähteks on asjaolu, et tarvitatakse ainult lugeja kaarte,

kuna raamatukaarte üldse pole tarvitusele võetudki. Raamatukoguhoidjad ise on väga loiud, sest väga vähe on neid, kes siin-seal korraldatud vastavast kursusest osa võtavad, sest see pole veel sunduslikuks tehtud. Samuti on raamatukoguhoidjad väga laisad kinni pidama raamatu kasutamise ajast. Mõne raamatu kasutajaks on kuude viisi üks ja sama isik, ilma et koguhoidja oma sõbralikkuse juures vähimatki sammu astuks või trahviraha nõuaks.

Kogude revideerimine, mis seni maakoolivalitsuste käes ja koolinõunikkude teostada, on puudulik ja pealis-kaudne. On kogusid, milliseid väljaspoolt pole revideerinud keegi aastate jooksul. Revisjonikomisjonid oma heatahtlikkuse ja oskuse puudusel on väga saamatud, peale rahaliste läbikäikude vaatluse.

Nende üldiste ja väga oluliste puuduste kõrvaldamiseks tuleks panna ametisse erilised raamatukogude revideendid-nõuandjad nagu see välismaal mitmes riigis läbi viidud. Meie ei tohi raamatukogusid mitte hooletusse jätta ega unustada seda, et need on maal suurimaiks vabahariduse tegureiks ja meelelahutusvahendeiks.

Karla Lenk.

Raamatunäitus Räpina seltsimajas. Näitusel oli välja pandud 1315 raamatut, hulk diagramme ja tabeleid.

II Balti riikide raamatukoguhoidjate kongress Tallinnas 5. ja 6. okt. 1935. a.

Ka raamatukoguhoidjad on tähistanud raamatuaastat suurema sündmusega, nimelt Balti riikide raamatukoguhoidjate kongressi kokkukutsumisega Eestis. Kongressi koosolekud peeti Tallinnas 5.—6. okt. Tartus peatusid külalised 7. okt., kus tutvusid raamatunäitusega ja kohalike raamatukogudega.

Eestit esindasid kongressil delegaadid: R. Antik, H. Johani, M. Jürma, V. Kuldvere, F. Puksoo, A. Sibul.

Lätit: M. Stumbergs, G. Šaurums, Z. Unams, A. Augustkalns, L. Baltgalve, A. Vebers.

Leedut: Prof. V. Biržiška, M. Bulotaite, E. Eimaityte, F. Šalkauskaite, B. Tursiene ja major A. Ružancovas.

Soomest võttis külalisena osa Soome Riiklise Raamatukogu Büroo juhataja prl. Helle Cannelin.

Kongressi avas Eesti haridusminister N. Kann, kes nimetas raamatukoguhoidjaid uute sihtide otsijaiks kultuuritöös, uute mõtete kandjaiks raamatukogunduse alal, isikuiks, kes levitavad head kirjandust laiemasse hulkadesse. Kõneles tunnustavalt lätlaste ja leedulaste kultuuritööst ja soovis, et kongress looks nii püsivaid vaimseid sidemeid, et ühistöö kolme riigi raamatukoguhoidjate vahel kestaks katkestamatult ka pärast kongressi. Selle järele ter vitas kongressi Läti Riigiraamatukogu juhataja M. Stumbergs ja Leedu Ülikooli Raamatukogu direktor prof. V. Biržiška, kes andis ühtlasi edasi kutse järgmisele kongressile Kaunases.

Kongressi juhatusse valiti Eestist A. Sibul, Lätist M. Stumbergs, Leedust V. Biržiška, sekretariaati: M. Jürma (Eesti), A. Augstkalns (Läti), E. Eimaityte (Leedu).

Esimesel päeval Tartu Ülikooli raamatukogu juhataja F. Puksoo andis ülevaate Eesti teaduslikest raamatukogudest, Riia Linnaraamatukogu juhataja G. Šaurums Läti teaduslikest raamatukogudest, E. Eimaityte Leedu Ülikooli Raamatukogu käsikirjade osakonnast. Kõik kolm referaati tutvustasid oma maa raamatukogunduslikku olukorda lähtudes eri seisukohist.

Järgmisena Balti riikide Raamatukoguhoidjate Büroo juhataja M. Stumbergs andis aru büroo tööst möödunud viie aasta kestel, mil peeti I raamatukoguhoidjate kongress Riias.

Kongressi huvitavaimaks ja elulisemaks ettekandeks osutus M. Stumbergs'i referaat: Raamatukoguhoidjate vahetusest. Referent esitas väga olulisi põhjendusi vajadusele vahetada naaberriikidega raamatukoguhoidjaid, andes ühtlasi huvitavaid juhtnöore selle teostamiseks tulevikus.

II Balti riikide raamatukoguhoidjate kongressist osav õhtjad. Eestimeses reas (pahemalt paremale): prof. V. Biržiška, M. Stumbergs, A. Sibul, Leedu saadik Eestis, A. Kurvits, A. Veiderma, L. Baltgale.

Viimaseks ettekandeks esimesel kongressi päeval osutus L. Baltgalve ülevaade Rahvusvahelise Trükiste Vahetamise Büroo tegevusest Lätis. Referent loendas asutisi, millistega Büroo vahetab trükiseid ning soovitas reguleerida trükiste korrapärasest väljastamist ja avaldada nimistu vahetatavate trükiste kohta, millisel oleks suur tähtsus vastastikkuse informatsiooni mõttes.

Koololeku lõpul kongressi juhataja pani ette saata tervitus-telegrammid Riigivanemale, peaministri k. t. ja linnapeale, mis leidis kõikide heakskiitmist.

Kongressi teise päeva avas Tallinna Keskraamatukogu juhataja A. Sibul referaadiga: Eesti avalike raamatukogude praegune seisukord. Kõneleja tutvustas delegaate Eesti av. raamatukogude seadusega ja võrguga, puudutas ülevaatlilikult raamatukoguhoidjate kutselist ettevalmistust Eestis, milline maa raamatukoguhoidjate kutselise eelhariduse korraldamise poolest esikohal Balti riiges.

Eesti raamatu 400-aastasest arengust kõneles Eesti Rahva Muuseumi Arhiivraamatukogu juhataja R. Antik, tuues võrdlusi eelisesesivuse ja iseseisvuse ajal ilmunud kirjanduse kohta suhteliselt ja sisuliselt.

Väga huvitava kultuuriloolise ülevaate leedu kirjanduse arengu ebasoodsaist tingimusest andis prof. V. Biržiška referaadis: Leedu trükikeeld 1865—1904. Ettekanne käsitas Vene valitsuse poolt antud leedukeelsete raamatute trükkimise keeldu ülalmainitud ajavahemiku kestel, mil kiusati taga kõiki mittevenelasi endises suures Vene riigis, käitudes eriti karmilt leedulastega, kelle rahvuslik tunne ja tung oma kultuuri poole oli suur.

Eestimaa Kirjanduse Seltsi Raamatukogu juhataja Dr. H. Weiss käsitas reformatsiooni ja vastureformatsiooni ajal ilmuva Baltimaade kirjanduse ilmet ja iseloomu referaadis: Vastastikke kultuurimõjutisi Baltimaade vahel reformatsiooni ja vastureformatsiooni ajal.

Kongressi lõpul A. Augstkaļns esitas referaadi: Lätikeelseid tõlkeid eesti ja leedu kirjandusest. Kõneleja andmetel lätikeelsed tõlked eesti kui ka leedu kirjandusest on vähesed, sama võiks öelda tõlgete väärtuse kohta, sest tõlkijad näivad vähe tundvat naaberriikide keeli. Kõige rohkem sel alal on teinud leedulased, nimelt on eriraamatuina välja antud paljude läti kirjanike tööd.

Kokkuvõttes leidis kongressi juhataja A. Sibul, et referaadid olid kõik enam-vähem teoreetilist ja informatsioonilist laadi. Loodab, et järgmisel kongressil käsitatakse enam praktilisi küsimusi ja luuakse selleks enne vastavad süsteemid.

Kongressi lõpul võeti vastu järgmised resolutsioonid:

1. Kongress peab soovitavaks, et iga aasta ilmuks trükist kõikide vahetusele tulevate trükiste nimestik (F. Puksoo — 1930, M. Stumbergs — 1935).

2. Kongress kohustab alalist bürood raamatukoguhoidjate vahetamise küsimust lähemalt uurima ja ette võtma selle teostamiseks vastavaid samme (M. Stumbergs).

3. Bibliograafia ja raamatukogundus on rahvusvahelise tähtsusega alad. Sellepärast kongress peab soovitavaks, et ühtlustataks bibliograafilised tööd iga üksiku rahva juures; sama soovitav oleks vastastikkune ühtlustamine. Büroo juures peaks töötama bibliograafia ühtlustamise alamkomisjon, kus oleksid esindatud Eesti, Läti ja Leedu raamatukoguhoidjad (R. Antik).

4. Kongress peab soovitavaks, et kataloogimisjuhiste ühtlustamiseks moodustataks Balti riikide Raamatukoguhoidjate Büroo juures alamkomisjon (F. Puksoo).

5. Et soodustada ametlike büroode kaudu lähetatavate saatetiste kiiremat ja vahenditumat edasisaatmist, tuleks paluda valituste-vahelist vahetalitust, mis võimaldaks sääraсте trükiste tasuta saatmist büroolt büroole. Kongress kohustab alalist bürood ette võtma selleks vajalikke samme (M. Stumbergs).

6. Toonitades raamatu vastuvaieldamatut tähtsust kultuurielus ja tervitades rõõmustavalt arenevat ametlike trükiste vahetamist, kongress tunnistas väga soovitavaks laiendada seda vahetamist ka muu kirjanduse peale. Selleks võiks Eestis, Leedus ja Lätis igas asutada säärane kogumispai, milline annaks ülevaate kõigi kolme maa rahva kultuurist, teadusest, elust ja majandusest. Kongress soovitab, et alaline büroo seda küsimust lähemale kaalumisele võtaks ja niipalju kui võimalik ka teostada püüaks (M. Stumbergs).

7. Kongress peab soovitavaks vahetada kõigi kolme Balti riigi trükiseid üldse, mitte ainult ametlikke väljaandeid (L. Baltgalve).

8. Teine Balti riikide raamatukoguhoidjate kongress, võttes arvesse riiklises suhtes eriti tähtsaid küsimusi avalike raamatukogude elus, peab soovitavaks järgmisel, kolmandal kongressil pöörata erilist tähelepanu avalike raamatukogude metoodiliste ja tehniliste küsimuste lahendamisele (A. Eglite).

Koosolekute vaheaegadel külastasid kongressi liikmed Tallinna Keskraamatukogu, Eestimaa Kirjanduse Seltsi raamatukogu, Vabadussõja muuseumi, E. Raamatukoguhoidjate Ühingu poolt korraldatud Ex-libriste näitust Keskraamatukogu ruumes, suuremat Eesti kunstnike tööde näitust Kunstihoones ja linna vaatamisväärsmaid paiku.

Kongressist osavõtjatele oli korraldatud vastuvõtt Tallinna Linnavalitsuse poolt Seltskondlikus Majas, kus linnapea J. Soots tervitas külalisi, millele vastasid tervitustega Läti, Leedu ja Eesti esindajad.

Ühingu poolt oli vastuvõtt Tallinna Keskraamatukogu ruu-

mes kongressi lõpppäeval. Vahetati vastastikku ühingute kirjastusel ilmunud trükiseid. Läti, Leedu ja Soome ühingutele annetati raamatuaasta puhul Eesti kirjanike albumid kaunis nahkköites.

Välisministeeriumi Informatsiooni büroolt saadi kongressi delegaatide jaoks väärtuslikku võõrkeelset Eestit tutvustavat kirjandust, milliseist koostati komplektid kõigi maade ühingute jaoks, samuti üksikuile delegaatidele.

Tartus võttis külalisi vastu Tartu Linnavalitsus ja Tartus asuvad ühingu liikmed abiesimehe R. Antik'uga ja Ülikooli rk. juhataja Fr. Puksoo'ga eesotsas. Külastati raamatu suurnäitust ja muuseumi Raadi mõisas.

Suurt abi külaliste vastuvõtmisel osutas Valga linna raamatukogu juhataja A. Ojakäär, kuna viimane valdab läti keelt.

Valgast saabunud telegrammis külalised kinnitasid veelkord häid muljeid, mis viidud kaasa kongressilt Eestis. *M. Jürma.*

II Rahvusvaheline raamatukoguhoidjate ja bibliograafide kongress.

peeti 20.—30. maini 1935. a. Madridis ja Barcelonas.

Kongressist osavõtjaid oli ilmunud Euroopast, Aasiast, Austraaliast, Põhja- ja Lõuna-Ameerikast, kokku 35 riigist 260 isiku ümber. Umbes sama palju oli tulnud Hispaaniast raamatukoguhoidjaid. Välismaalastest olid kõige arvurikkamalt esindatud prantslased. Neid oli üle 50 isiku. Umbes 40 raamatukoguhoidjat oli saabunud Ühendriikidest, 31 Itaaliast, Inglis- ja Saksamaalt kummagist 12, Šveitsist 9 jne.

Kongressi pidulik avamine oli 21. mail Madridi ülikooli aulas. Hispaania valitsust esindas haridusminister, külalisi tervitas Hispaania raamatukoguhoidjate ühingu president prof. Hernando. Rahvusvahelise raamatukoguhoidjate ühingute liidu president Dr. W. W. Bishop selgitas kongressi eesmärgi ja raamatukoguhoidjate koostöö vajadust. Järgnes ettekanne tuntud mõtteteadlaselt prof. Ortega y Gasset'ilt, kes omas ettekandes kirjeldas vaimukalt hädaohu, kuhu võib sattuda inimkond ja kultuur tänu Gutenbergi trükkunstile, kui raamatute ilmumine jätkub sellasel uputaval arvul. Ta pani sellepärast raamatukoguhoidjatele südamele hoolitseda arvustava ja valikut teostava bibliograafia eest.

Kongressi ajal töötasid 8 sektsiooni. Igal sektsioonil oli käsitada eri teem. Sektsioonide töö tulemuseks oli rida resolutsioone, mis peeti soovitavaks esitada kongressile vastuvõtmiseks. Resolutsioonide vastuvõtmisega lõppes kongressi töö Madridis.

Kongressi tööde kõrval olid korraldatud mitmesugused vastuvõttud ja õppekäigud. Avamispäeval oli vastuvõtt Hispaania va-

bariigi presidendi poolt. Edasi olid kongressist osavõtjad Hispaania välisministri külalised. Siis külastati teatrietendust. Heade juhtide abil oli võimalik tutvuneda tähtsate Hispaania ajaloo ja vaimukultuuri asupaikadega: Toledo, Escorial ja Salamanca. 26. mail sõideti Seville.

Kongressi lõpuistung peeti Barcelonas 30. mail. Lõpukoosolekul arutati kongressil vastuvõetud resolutsioonide elluviimist ja volitati koosoleku juhatajat peasekretariaadi nõusolekul kutsuma kohaseid isikuid uuesti asutatavasse komisjonesse kindlaksmääratud küsimuste arutamiseks ja uurimiseks. President teatas, et rahvusvahelisse liitu kuuluvad nüüd juba 34 ühingut. Järgnes poolakatelt ettepanek pidada järgneval aastal delegaatide koosolek Varssavis. Hiina ja Jaapani esindajad tegid ettepaneku pidada see koosolek Jaapanis või Hiinas. Mõningaid takistusi arvesse võttes otsustati sõit nendesse maadesse edasi lükata ja võeti vastu kutse sõiduks Varssavi 1936. a.

Sellele järgnevalt esitati Berliini riigiraamatukogu direktori kaudu Saksa riigivalitsuse kutse pidada kolmas rahvusvaheline raamatukoguhoidjate kongress Saksamaal, mis langeks ühte trükikunsti 500 a. juubeli pühitsemisega Saksamaal. See ettepanek võeti tänuga vastu ja vastavalt kutsele peetakse järgmine kongress 1940. aastal Saksamaal.

A. K.

Avalikkude raamatukogude tegevusest 1934/35. a.

on ilmunud A. Tuisult ülevaade „Eesti Statistikas“ nr. 2 s. a. Aruandeid on saadud 714 kogult, kuna 7 kogult need saamata jäid. 31. märtsil 1935. a. oli kõigis kogudes kokku 745.162 köidet. 100 elaniku kohta tuli 66 köidet. Taanis samal aastal tuli iga 100 elaniku kohta 70 köidet.

Laenajate arvu teatasid 684 raamatukogu. Kokku oli neil 103.534 laenajat, mis teeb 9% rahvastikust. Taanis oli laenajaid ligi 12% rahvastikust. Laenutati 697 raamatukogu andmeil üldse 1.755.350 köidet. Sellest arvust langeb linnadele 1.117.292 köidet ja maale 638.058 köidet. Võrreldes eelmise aastaga, on laenus linnades tõusnud 37.374 köite võrra, maal aga langenud 46.692 köite võrra. Seega üldkokkuvõttes on laenus langenud 9368 köite võrra. Ühe elaniku kohta laenutati meil 1,5 köidet, Taanis 2,6 köidet.

Kulutati raamatukogudele üldse 208.553 krooni. Ühe elaniku kohta teeb see 18 senti. Taanis kulutati 3.225.266 taani krooni. Riiklik toetus oli 1.056.634 taani krooni. Meie riiklik toetus oli, kui raamatuid ei arvesta, kr. 16.000.

Loetavamaks raamatuks oli Tammsaare „Tõde ja õigus“ V.

A. S.

Norra raamatukogudest.

Esimesed raamatukogud Norras tekkisid XVIII sajandi lõpul. 1800. aastal oli Norras 41 raamatukogu. Erilise hooga hakkasid raamatukogud arenema läinud sajandi 30-neil aastatel, kus rühm demokraatlikke tegelasi eesotsas luuletaja Henrik Wergelandiga asus kavakindlalt tegema kihutustööd raamatukogude asutamiseks. Alates 1841. aastast võtab riik osa avalikkude raamatukogude ülalpidamisest. Alul on riigi osa õige väike, kuid hiljem suureneb.

1934. aastal töötas Norras 1250 avalikku raamatukogu, kes said riigilt toetust. Enne majanduskriisi riiklik toetus raamatukogudele ulatus 173.000 kroonile. Nüüd on ta langenud 114.000 kroonile. Suurema osa avalikkude raamatukogude ülalpidamise kuludest kannavad kohalikud omavalitsused. Kriisiaastail suleti rõhkesti raamatukogusid, et vähendada omavalitsuse väljaminekuid. Raamatute arv ei ole suur. Keskmiselt tuleb ühe raamatukogu kohta 500 köidet. Kuid on ka kogusid, kus raamatute arv kõigena 100—200 köidet.

Peale paigaliste raamatukogude on Norras väga levinud rändraamatukogud. Nende varustamiseks raamatutega on Oslos eriline raamatukogu. 1933/34. aastal avalikkudest raamatukogudest laenutatud raamatute arv tõusis 4.000.000 köitele.

Elavalt tegutsetakse laevade varustamises raamatukogudega. Praegu on 160 Norra laeval alaline raamatukogu. Aastas laenutavad need kogud umbes 200.000 köidet.

Peale avalikkude raamatukogude on Norras veel 2500 kooliraamatukogu, mis peetakse ülal riigi ja omavalitsuse toetusega. Kuid toetus on väike: riigilt saadakse aastas 30.000 krooni ja omavalitsustelt 50.000 krooni. Sellepärast on kooliraamatukogud raamatute poolest vaesed ja ei vasta nõuetele. 1932. aastal laenutasid kooliraamatukogud 823.000 köidet.

Suurimaks raamatukoguks Norras on Oslo ülikooli raamatukogu, kus üle 800.000 köite. See raamatukogu saab sundeksemplari.

Raamatukogude juhtimine Norras on korraldatud haridusministeeriumi kätte. Juhtivaks organiks ministeeriumi juures on „raamatukogude büroo“. Järelevalvet raamatukogude üle teostatakse ringkonna inspektorite kaudu.

Üksikuist algatusist olgu märgitud keskköitekoja loomine terve riigi jaoks. Kõik raamatukogud, kes saavad riigilt toetust, peavad andma oma raamatud sinna köita. Töökoja juures asub ka raamatukogude kirjandusega varustamise keskkohat.

Norra raamatukoguhoidjate ühing asutati 1913. aastal. Ta töötab energiliselt raamatukoguhoidjatele sellekohaste populaarsete raamatukogunduse käsiraamatute väljaandmise alal.

Avalikuks raamatukoguks Belgias

raamatukogude seaduse mõttes loetakse raamatukogu kui ta täidab järgmisi tingimusi:

1. Raamatukogul peavad olema omad ruumid.
2. Tal peab olema alammäär köiteid ja alammäär laenutusi. (Kui omavalitsusel on 1000 elanikku, siis peab raamatukogu omama vähemalt 100 köidet ja 100 laenutust, kui 1000—10.000 elanikku, siis vähemalt 300 köidet ja 300 laenutust, üle 10.000 elaniku, siis vähemalt 800 köidet ja 800 laenutust. Viie aasta pärast peavad need arvud olema vähemalt 300, 800 ja 1500.)
3. Raamatukogu olgu kõigile tarvitada.
4. Kohallugemine peab olema maksuta. Laenutamisel võib võtta väikest maksu, mille normiks 10 sentiimi köitelt. Saadud tulu tuleb kasutada kirjanduse ostmiseks ja raamatute korrastamiseks.
5. Avatud peab raamatukogu olema kui elanikke alla 3000, vähemalt üks kord nädalas.
6. Ta peab alluma riiklikule järelevalvele.
7. Koguhoidjaks võib olla Belgia kodanik, kel kutsetunnistus. Sellekohase tunnistuse saamiseks tuleb teha eksam.

Palkadeks raamatukoguhoidjaile — olgu nad täie- või poole tööajaga ametis — annab riik toetuse: kui kogu üks kord nädalas avatud ja hoidjal kutse — 150 franki aastas, ilma kutseta — 75 franki, kui kaks kord nädalas avatud, siis 300 franki ja ilma kutseta 225 franki, kolme korra juures 400 ja 375 franki.

Eesti Raamatukoguhoidjate Ühingu tegevusest 1935 a.

Raamatu-aasta on toonud elavust ka Raamatukoguhoidjate Ühingu ettevõtteisse, andes lisaks palju tööd seniseile üritusile. Möödunud aastal on suurema innuga kui varem püütud arendada raamatukoguhoidjate kutseala korraldamist, on saavutatudki sel alal väärtuslikku, on loodud tihedamaid sidemeid ühingu liikmetega, on kursuste ja usaldusmeeste kaudu koondatud ühingu ümber uusi liikmeid umbes veerandsada ja pandud senisest püsivam alus suhetele naaberriikide raamatukoguhoidjatega.

1. Kongress. Balti riikide raamatukoguhoidjate kongress, mille korraldamist edasi lükatud aastast aastasse, peeti lõppeks 1935. a., meie raamatuaastal. Tallinnas olid koosolekud 5.—6. okt. ja 7. okt. viibiti Tartus kohalike raamatukogudega tutvumise otstarbel. Kongressi kirjeldus on äratoodud ajakirja samas numbris.

2. Kursused. Vastavalt igaaastasele traditsioonile korraldati ka möödunud tegevusaastal raamatukoguhoidjate kursused. Võrreldes 1935. a. kursust osavõtjate arvu eelmiste aastate omaga ilmneb, et osavõtt möödunud tegevusaastal oli palju arvurikkam. Ja seda põhjusel, et 1935. a. korraldati esikord raamatukoguhoidjate kutseksamid Hariduse- ja Sotsiaalministeeriumi poolt määratud eksamikomisjoni eesistumisel. Mõnedki eksaminandid sel puhul kuulasid loenguid kahes paigas, et tulemusrikkamalt sooritada eksam. Kursuste seeria algas Pärnus 22.—25. augustini 55 osavõtjaga, järgmine kursus peeti Tartus 44 osavõtjaga 26.—30. augustini ja kolmas pikemaajalisem Tallinnas 9.—20. septembrini 61 osavõtjaga. Tallinnas korraldatud kursustele järgnesidki kutseksamid. Lektoritena esinesid Pärnus: A. Sibul ja Joh. Saar, Tartus: R. Antik, H. Mugasto-Johani, L. Ploompuu, F. Puksoo, A. Sibul ja Tallinnas: J. Aavik, M. Jürma, A. Kettam, A. Kurvits, M. Nael, F. Puksoo, A. Sibul ja V. Viilup. Kuna seniste aastate kursusel oli peetud loenguid peamiselt raamatukogu tehnikast, siis erines seekord Tallinnas korraldatud kursus tuntuvalt eelmisest. Siin tulid ettekandele ka teised eksamikavas nõuetavad ained, nagu kirjandus, bibliograafia, raamatukogude ajalugu ja -administratsioon ning kasvatusteadus, milliseid käsitasi vastavad eriteadlased Hariduse- ja Sotsiaalministeeriumi eksamikomisjonist. Hariduse- ja Sotsiaalministeeriumilt saadi kolme kursuse korraldamiseks kr. 250.—, üldse kulutati kursustele kr. 257.02. Ka sai ühing Hasominilt kogu raamatuid, millised korraldatakse raamatukogunduse kursuste õpperaamatukoguks. Seni tuli kursuste lektoreil kohapealt hankida kursuslaste jaoks raamatuid praktiliste tööde sooritamiseks, nüüd aga avaneb juba eeloleval suvel korraldatavil kursusel võimalus käsitada seks otstarbeks sobivalt valitud ja korraldatud raamatukogu. Samuti tuleb lähemal ajal inventeerimisele ja kataloogimisele ühingu enda raamatukogu.

3. Loterii. 1935. a. 22. detsembril korraldati keskraamatukogu ruumes kuld-, hõbe- ja kristallasjade ning raamatute loterii, mis andis ühinguile puhast tulu kr. 871.41. Nimetatud summa otsustati kulutada ajakirja väljaandmiseks ja muu raamatukogunduslise kirjanduse kirjastamiseks.

4. Stipendium. Peakoosolek otsustas 7. apr. 1935. a. välja anda raamatukoguhoidjaile stipendiumi välismaal täiendamiseks ja edasiõppimiseks. Sooviavaldiste esitamise tähtpäevaks määras juhatus 20. mai. Kandideerijaid oli alul neli: H. Mugasto-Johani, J. Räni, Joh. Saar ja M. Jürma. Hiljem võttis oma sooviavalduse tagasi J. Räni, kes oli vahepeal siirdunud edasiõppima kunstikool „Pallasesse“. Juhatus koosoleku otsusega 5. nov. 1935. a. määrati stipendiaatideks Pärnu linna raamatukogu juhataja Joh. Saar ja Tallinna keskraamatukogu raamatukoguhoidja M. Jürma,

kusjuures stipendium kr. 500.— jaotati mõlema vahel võrdseiks osadeks. Tingimuseks säeti üles, et õppereis peab olema sooritatud raamatukogude tegevuse hooajal, s. o. kuni 1. juunini 1936. a. ja kestaks poolteist kuud. Stipendiaat Joh. Saar kavatses töötada Taani Espjergi raamatukogus ja Kopenhagenis, M. Jürma Tšehhoslovakkias Praha linna keskraamatukogus. Peale õppereisi sooritamist stipendiaadid on kohustatud esinema ühingu aruandega õppereisi tulemusist, koostama pikema ülevaate vastava maa raamatukogundusliste olude kohta ja esinema loengutega ühingu liikmeile klubiõhtuil ning olema tasuta lektoriks kursusel kolme aasta kestel juhatusel äranägemisel.

5. Näitused. 3. okt. — 14. okt. korraldas ühing Tallinna Keskraamatukogu ruumes ex-libriste näituse. Ettevõtte tegelikuks korraldajaks oli ühingu liige bibliofiil J. Genss. Näituse väljapanekud koosnesid peamiselt kodumaa algupärandeist, kuid olid esindatud ka teised ex-libriste alal tugevad maad, nagu Väike-Vene, Tšehhoslovakkia, Poola, Ungari ja t. Näitus oli harukordne selle poolest, et oli Eestis üldse teine sellesarnane. Peale selle on ühingu liikmed suuremais rühmes soodsate tingimustega külastanud kunstinäitusi ja Raamatuaasta suuremat raamatunäitust, millise korraldas Kunstihoones Tallinna Ajaloo Selts.

6. Ajakiri. Ühingu ajakirjast ilmus 1935. a. aprillis nr. 1/2, millise sisu oli peamiselt pühendatud raamatuaasta kirjutisile. Ka vahetas ühing oma ajakirja teiste ajakirjade raamatuaasta numbrite vastu, nagu „Areng“, „Eesti Noorus“, „Eesti Kirjandus“, „Üliõpilasleht“ jne., et koguda raamatuaasta väärtuslikumat ainekku ka ühingu raamatukogusse. Eesti Kirjanduse Selts saatis ühingu ajakirja „Eesti Kirjandus“ ja „Elava Teaduse“ ning „Suurmeeste Elulugude“ seeria täies ulatuses, mille eest siinkohal ühingu suurim tänu.

7. Liikmed. Uusi liikmeid on võetud vastu aasta jooksul 25. Aasta lõpul olid tasunud liikmemaksu 112. Usaldusmeeste arv on samuti tõusnud ja ühingul on olemas esindajad peagu kõigis linnades. Usaldusmehed on väga tarvilikud ühenduse pidajad juhatusel ja liikmete vahel. Vastutasuks saatis juhatus usaldusmeestele tasuta raamatuid, mis saadud Raamatuaasta büroolt. Esindajad omalt poolt saatsid juhatusel informatsiooni ja pilte raamatukogude elust ja tegevusest. Eriti täieliku informatsiooni saatis usaldusmees hr. A. Jõulmaa (Rakverest), kellele ühing avaldab siinkohal tänu, et ta juba aastaid täitnud eeskujulikult endale vabatahtlikult võetud ülesanded ja aidanud kaasa innukalt raamatukogude arengu tõstmiseks Virumaal. Juhatus loodab, et ühingu juurde asutatud ülesvõtete kogu ka edaspidi täieneb. Samuti on kogutud hulk artikleid ja väljalõikeid raamatukogude tegevusest

ja Raamatuaasta puhul ilmunud raamatuga ja raamatukogudega seoses olevaid kirjutisi.

Ühingu esindajana võttis osa Rahvahariduse ja rahvakultuuri nõukogu, Raamatuaasta eestseisuse ja Raamatu-aasta peakomitee töist A. Sibul.

Juhatusse kuulusid möödunud tegevusaastal: esimees — A. Sibul, abiesimees — R. Antik, sekretär — M. Jürma, abisekretär — M. Nael, laekur — A. Kettam ja abilaekur — V. Kuldvere.

Revisjonikomisjon koosnes liikmeist: A. Möldri, A. Joonas, A. Taar. 1935. a. peeti 1 üldkoosolek, 1 nõupidamiskoosolek, juhatusse koosolekuid 11, kus võeti vastu 69 otsust.

Välja saadeti 1067 kirja 461 numbri all. Sissetulnud kirjade arv: 176.

M. Jürma.

Eesti Raamatukoguhoidjate Ühingu 1935. a. kassaaruanne.

T U L U D.

Saldo 1. I. 1935	Kr. 141.70
Loteriist	„ 1604.95
Kirjanduse müügist	„ 185.64
Liikmemaksudest	„ 127.75
Toetustest:	
1. Õperaamatukogu korraldamiseks	
Hasominilt	kr. 120.—
2. Kursuste korraldamiseks Hasominilt	„ 250.—
3. II Balti riikide raamatukoguhoidjate	
kongressi korraldamiseks mitmelt	
asutiselt	„ 879.40 „ 1249.40
Mitmesugused tulud	„ 76.21
%% panga jooksvalt arvelt	„ 19.78
Panga jooksvalt arvelt toodud	„ 700.00
Posti jooksvalt arvelt toodud	„ 133.60
	<hr/>
	Kr. 4486.94

K U L U D.

II Balti riikide raamatukoguhoidjate kongress . . .	Kr. 880.64
Loterii	„ 733.54
Klassiloterii 3 klassi piletid	„ 24.00
Ajakiri „Raamatukogu“ 1935 Nr. 1/2	„ 289.75
Kursused	„ 257.02
Raamatukogude rakendusmaterjal	„ 167.00

Ühingu liikmemaks Rahvusvahelisele Raamatukogu- hoidjate Liidule 1934/35	„	11.44
Mitmesugused kulud	„	77.37
Asjaajaja tasu (10 kuu eest)	„	50.00
Panka jooksvale arvele	„	1569.78
Posti jooksvale arvele	„	143.60
Raha kassas 1. I. 1936. a.	„	207.81

Kr. 4486.94

E. R. Ühingu eelarve.

TULUD:

1. Saldo 1. 01. 1936	Kr.	207.81
2. Loterii tulud	„	250.—
3. Kursused	„	250.—
4. Liikmemaksud	„	100.—
5. Kirjanduse müügist	„	350.—
6. Rakendusmaterjali müügist	„	350.—
7. Mitmesugused tulud	„	50.—
8. Jooksvalt arvelt (stipendiumiks ja õpperaamatu- kogu korraldamise kuludeks ning kirjastamiseks	„	765.—

Kr. 2322.81

KULUD:

1. Stipendiumid	Kr.	500.—
2. Loterii kulud	„	120.—
3. Õpperaamatukogu korraldamine	„	120.—
4. Kursused	„	250.—
5. Liikmemaks Rahvusv. Rkh. Liidule	„	15.—
6. Kirjastamine	„	600.—
7. Rakendusmaterjali trükk	„	300.—
8. Mitmesugused kulud	„	50.—
9. Kantselei kulud	„	100.81
10. Asjaajaja tasu	„	60.—
11. Klubiõhtu	„	30.—
12. Toetused ekskursiooneks	„	177.—

Kr. 2322.81

E. R. Ühingu liikmete nimestik.

AULIIKMED.

1. Eenpalu, Kaarel.
2. Sibul, Aleksander. Esimees.
3. Veiderma, Aleksander.

LIIKMED.

1. Aavakivi, Viktoria. Tartu.
2. Ahven, August. Rápina.
3. Alt, Gustav. Põikva.
4. Ambla Hariduselts. Ambla.
5. Anderson, Ella. Tartu.
6. Andressel, Elise. Kuimetsa.
7. Antik, Richard. Tartu. Abiesimees.
8. Arenschildt, R. Vohnja.
9. Baum, Edith. Tallinn.
10. Baumann, J. Tallinn.
11. Bitter, Alice. Tallinn.
12. Eichenbaum, Andres. Tõrva.
13. „Espero“, Esperantistide Ühing. Tallinn.
14. Freymuth, Otto. Tartu.
15. Genss, Julius. Tallinn.
16. Gross, August. Tallinn.
17. Gustavson, Paul. Tallinn.
18. Heinpalu, H. Väike-Maarja.
19. Herm, Eduard. Juuru.
20. Hiir, Aimi. Tartu.
21. Huuk, Gerhard. Tallinn.
22. Hüneron, Salme. Nuia.
23. Isok, Evald. Keila.
24. Joonas, Anna. Tartu..
25. Jõulmaa, Aleksander. Rakvere.
26. Jürma, Mall. Tallinn. Sekretär.
27. Kaasik, Maria. Tallinn.
28. Kadarik, Johannes. Suure-Jaani.
29. Karelberg, Friedrich. Tallinn.
30. Karheiding, Rosalie. Tallinn.

31. Kasemäe, Oskar. Kurista.
32. Kesvatera, Alevtina. Karula.
33. Kettam, Armida. Tallinn. Lackur.
34. Kildema, Tõnis. Rapla.
35. Kirnman, Meeri. Ambla.
36. Kirsipuu, Meta. Tallinn.
37. Klausson, Endel. Tallinn.
38. Koppel, Aleksander. Vaivara.
39. Krupp, Valentin. Tallinn.
40. Kuldvere, Voldemar. Tallinn. Abilae kur.
41. Kullango, K. Tartu.
42. Kurlents, Erika. Narva.
43. Kuusik, August. Halliste.
44. Langebraun, Karoline. Tallinn.
45. Lekko, Alma. Tallinn.
46. Liblik, Marta. Tartu.
47. Liibert, Helmi. Petseri.
48. Liiv, Ado. Petseri.
49. Liivand, Ene. Tallinn.
50. Liivola, Karl. Tallinn.
51. Limberg, Ervin. Tartu.
52. Linde, Bernhard. Tallinn.
53. Lõvi, Hilda. Tallinn.
54. Maurer, Nikolai. Pajusi.
55. Meiner, Anna. Viljandi.
56. Melts, Rudolf. Nursi.
57. Metslang, Linda. Tartu.
58. Morgen, Ida. Tartu.
59. Mugasto-Johani, Helene. Tartu.
60. Märska, Marta. Tallinn.
61. Märska-Antonova, Selma. Tallinn.
62. Möldri, Artur. Tartu.
63. Nael, Martin. Tallinn. Abisekretär.
64. Niinemäe, Orest. Aluste.
65. Norman, Erna. Tartu.

66. Oja, Magda. Türi.	88. R ä n i, Jüri. Tallinn.
67. Ojakäär, Aleksander. Valga.	89. Sa ar, Johannes. Pärnu.
68. Olberg, Sulev. Käru.	90. Seeberg, Lilli. Tartu.
69. Otsa, Aksel. Kastre-Võnnu.	91. Sihv, Anna. Võhma.
70. Paju, Friedrich. Nõmme.	92. Sinikas, Karl. Pärnu.
71. Paju, Helene. Jõgeva.	93. Soom, Mihhail. Saue.
72. Palla, Eduard. Haaslava.	94. Sooper, Jaan. Väana.
73. Palm, August. Tartu.	95. Starrkopf, Alma. Viimsi.
74. Palm, Eduard. Tartu.	96. Sutt, Ida. Põltsamaa.
75. Ploom, A. Tartu.	97. Sügis, Jüri. Tallinn.
76. Ploompuu, Linda. Tartu.	98. Taar, Alma. Tallinn.
77. Prant, Hilda. Tallinn.	99. Tamm, Erich. Laiustähtvere.
78. Pukits, Märt. Tartu.	100. Tamm, Maria. Tallinn.
79. Puksoo, Friedrich. Tartu.	101. Tiik, Leo. Tartu.
80. Pulst, Alma. Tallinn.	102. Tilk, Alo. Tartu.
81. Päss, Ljuba. Paistu.	103. Toom, Adalbert. Tartu.
82. Päts, Arnold. Paide.	104. Ugaste, Salme. Ropka.
83. Päärt, Mesike. Tallinn.	105. Udsemaa, Richard. Tallinn.
84. Rakvere linna raamatukogu. Rakvere.	106. Veeroos, Bruno. Tallinn.
85. Randvee, Marta. Tallinn.	107. Weiss, Hellmuth. Tallinn.
86. Raudsik, Nikolai. Kukuruse.	108. Veltmann, Karl. Tartu.
87. Rosenthal, Edith. Tartu.	109. Veltman, Richard. Tallinn.
	110. Vene, Boris. Tartu.
	111. Övel, Richard. Tallinn.

Usaldusmehi:

1. Hammer, Alide. Harku av. raamatukogu.
2. Jaaska, Linda. S. Jaani „Ilmatari“ raamatukogu.
3. Jõulmaa, Aleks. Rakvere, Parkali 9.
4. Leemet, Aleksander. Kuresaare Eesti Seltsi raamatukogu.
5. Liiv, Ado. Petseri Eesti Pank.
6. Meiner, Anna. Viljandi. Rahvaülikooli Seltsi raamatukogu.
7. Mugasto-Johani, Helene. Tartu, Gildi 8.
8. Ojakäär, Aleks. Valga. Linna raamatukogu.
9. Olberg, Sulev. Käru av. raamatukogu.
10. Promm, Leo. Nehatu v. raamatukogu.
11. Saar, Johannes. Pärnu. Linna raamatukogu.
12. Vitsut, Hildegard. Rakvere. Jaan Poska nimeline avalik raamatukogu.

Virumaa avalikud raamatukogud.

töotavad nüüd juba enam-vähem reeglipäraselt. Kümnekond neist vajaks siiski „tõuparandust“ (Pada, Kadrina, Iisaku, Alajõe, Saka, Võrnu, Rääsa, Palmse, Peetri ja Saksi). Lugejate arv on kriisi-

aastail tugevasti langenud. Laenutuselt on esirinnas Päite, Kukruse, Koolimäe, Ingeri ja D. Niiva raamatukogud. Ühe elaniku kohta kulutasid raamatukogud ¹⁾ 11,1 senti, kuid ligi pool sellest läheb majanduslikkudeks kuludeks.

Aastate vältel on kogudest laenutatud raamatute arv tõusnud, kuid tõus jääb iga aastaga väiksemaks. Kõikjal hädaldatakse, et kogudes ei leidu tarvilisel määral kirjandust. Riigi statistika keskbüroo andmeil on raamatukogudes ühe elaniku kohta köiteid vähem ainult Petseri- ja Läänemaal, kuid raamatute juurdekasvu % on Virumaal üle riigi kõige väiksem. Siin valitseb tohutu raamatute põud.

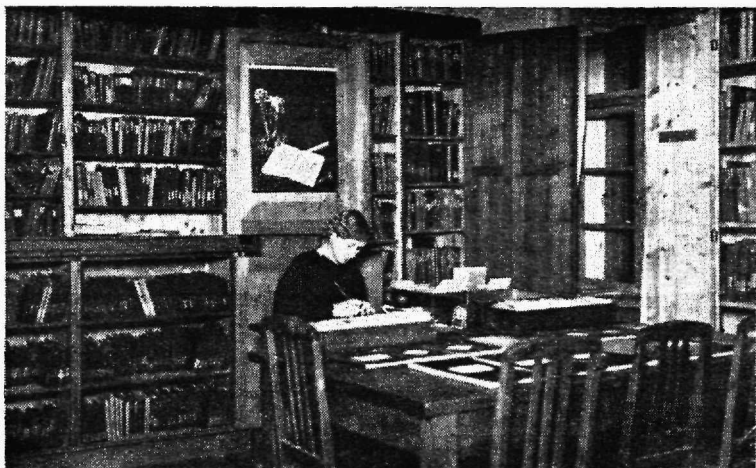
Lühiajalistel kursustel käinud kogujuhatajate arv on aasta-aastalt tõusnud, kuid ligi pooled raamatukogudest vajaksid asjast huvitatumat ja asjatundlikumat juhti, kuid just neist kogudest ei ilmu tegelasi kursustele. Teisalt käiakse kursustel korduvalt.

Ehkki Hasomini toetus veel kärbituna püsib, maksetakse see nüüd juba teist aastat õigel ajal välja. Selle tõttu olid 1935. a. kevadel kõik kogud HSM toetuse ka korralikult aruannetes kviteerinud — esmakordne juhtum mitme aasta järele. Peale rahalise toetuse on HSM kustutatud kirjastuslaenude arvel annetatud ka raamatuid. Kahjuks pole suurematel raamatukogudel sellest palju abi, sest teosed on juba varem omandatud. Tulevikus sarnase juhu kordumisel võiks 10—15 vaesemale raamatukogule anda võimalus omandada tasuta kirjandust ka suuremal määral, kui seda võimaldas ülesseatud 81-kroonine piir. Nurina asemel, nagu seda kuulub rikkamatel raamatukogudest, oleksid koostiselt väikesed raamatukogud tõsiselt tänulikud.

Aruannetes toodud 10 loetavama raamatu nimestikust selgub, et lugejad eelistavad algupärasest romaani, sest tõlketeoseid esineb nimestikus vaid 36%. „Tõde ja õigus“ püsib peagu kõikjal. Riigivanema auhinnaga kroonitud Hindrey „Armastuskiri“ ja „Välkvalgus“ esinesid kumbki ainult kolmes nimestikus. Metsanurga „Ümera jõel“ ja Mälgu „Surnud majad“ on märgitud esimene neljas ja teine kolmes nimestikus. Paremate aineliste võimaluste ja suurema reklaami tõttu leidsid omal ajal „Looduse“ võistlusromaanid palju kiiremini tee raamatukogusse ja sealt lugeja juurde. Võib siiski mõnes suhtes lohutuda: kindlasti on raamatuaasta loosungid toonud suuremaid muudatusi sesse aastatega veidi samaseks kujunenud nimestikku.

A. J.

¹⁾ Peamiselt 1935. a. kevadel esitatud aruannete alusel.

Vao valla av. raamatukogu üldvaade. Raamatukogu asub Väike-Maarja Põllum. Seltsi juures ja on suurim maaraamatukogu. Omab 4000 köidet — 1934/35. aastal laenutati 7439 köidet.

Eesti raamatuasjanduse ja raamatukogunduse bibliograafia 1934.

LÜHENDUS.

Вестник Союза Русских Просветительн[ых] и Благотворительных Обществ в Эстонии. — ВСРО.

12. Ajalehendus.

Kevadik 10-aastane. Eesti Noorus nr. 1. 1934, lk. 58.

Sitska, Ed. Üliõpilaslehe 20 aastat. Üliõpilasleht nr. 1. I 34., lk. 16—21.

Sõdur arvudes. Sõjaasjanduse ajakiri Sõdur nr. 12/13. 26. III 34., lk. 371—373.

Sõdur 1919—1934. Sõjaasjanduse ajakiri Sõdur nr. 12/13. 26. III. 34., lk. 365—370.

Sõdur 15-aastane. Kaitse Kodu nr. 6. 31. märtsil 1934., lk. 185.

Üliõpilaslehe sünnimomente. Üliõpilasleht nr. 1. I. 34., lk. 26.

17. Raamatu- ja trükiasjandus.

Eesti raamatukaunistamise suur samm edasi. Kaitse Kodu nr. 8. 30. aprill 1934, lk. 259.

- Elango, A.* Kirjastus (1933). Eesti Kroonika 1933, lk. 77—78
Elav Teadus nr. 28 (4). 1934.
- Kolme sajandi vaimutegelaste paraad.* Tartus avati kolm kultuuriloolist näitust. Postimees nr. 54, 24. veebr. 1934.
- Kooliraamatute tarvitusele võtmise korraldus.* Hariduse- ja Sot-siaalministeeriumi Teataja nr. 11, 15. aug. 1934, lk. 145—148.
- Laagus, K.* Meie kirjandusturg vajaks korraldamist. Postimees nr. 325, 27. nov. 1934.
- Laulud E. Lellepi kolmekümneviie aasta ametijuubeli-olengul...* Tartus, 1934, (20) lk.
- Laulud, mida laudakse o.-ü. K. Mattieseni trükikoja 5. aastapäeva koosviibimisel...* 24./25. nov. 1934. Tartus, 1934 (16) lk.
- Lepik, E(lmar).* Meie põllumajandusliku raamatu väljasuremisest. Põllumajanduslik ajakiri Agronoomia nr. 4. Aprill 1934, lk. 160—161.
- Lepp, A.* Eesti kirjastus ja ajakirjandus arvudes. Kuukiri Eesti Statistika nr. 156 (11). November 1934, lk. 573—581.
- L(oone), N(igolas).* Trüki-haruldisi Riigi Keskarhiivis. Ajalooline Ajakiri nr. 1. 1934, lk. 47.
- Mugasto, Helene.* Raamat ja lugejaskond. Looming nr. 2. Veebruar 1934, lk. 180—186.
- Paberitööstus ja kodumaa tarvitaja tähtsus selle edenemises.* Kaitse Kodu nr. 15/16. 31. augustil 1934, lk. 460.
- Poligraaf.* Graafikatööstuse Juhtide Ühingu väljaanne. Tallinn, 1934. (4) lk.
- Puksov, Fr(riedrich).* Die Buchdrucker Brendeken in Estland. Gutenberg-Jahrbuch 1934, lk. 199—207. (Ilmunud ka äratr.).
- Puksov, Fr(iedrich).* Eesti raamatu arengulugu seoses kirja ja raamatu üldise arenemisega... Tallinn, Eesti Raamatukoguhoidjate Ühingu, 1933. 186+(2) lk.
Arvustus: *J. Vasar.* Kaks teost meie raamatu ja trükikunsti ajaloo üle. Looming nr. 4. Aprill 1934, lk. 464—466.
R(asmus) K(angro)-P(ool). Päevaleht nr. 27. 28. jaan. 1934.
- Puksov, Fr(iedrich).* Raamat ja tema sõbrad. Pilte raamatu ja kirja ajaloost, raamatu tehnikast ning raamatuharrastusest... Tartus, Eesti Kirjanduse Selts, 1934. 115+(1) lk. (Elav Teadus. Eesti Kirjanduse Seltsi populaarteaduslik seeria. Tartus, 1934 [Nr. 6] nr. 30.).
Arvustused: *R. Antik.* Kuukiri Eesti Kirjandus nr. 11. November 1934, lk. 524—525.
aa. Aheldatud Seitse Moosest pole päris muinasjutt. Postimees nr. 171, 26. juunil 1934.
Inimnahasse köidetud raamatud... Rahva Sõna nr. 47, 19. juunil 1934.

- Sügisõhtute parim sõber... Mõnda raamatust ja tema ajaloo. Lääne Elu nr. 68 (570). 7. sept. 1934.
- Puksov, Fr(iedrich)*. Tartu ja Tartu-Pärnu rootsiaegse Ülikooli trükikoda... Tartu, Akadeemiline Kirjastusühing, 1932. (2)+100 lk. (Akad. Kirjastusühingu toimetised IX).
- Arvustus: *J. Vasar*. Kaks teost meie raamatu ja trükikunsti ajaloo üle. Looming nr. 4. Aprill 1934, lk. 464—466.
- Raamat*. Eeltulevaiks vaimse kultuuri päeviks. E. P. Kaitse Kodu nr. 3. 12. veebruaril 1934, lk. 74—76.
- Raamat ja rahvus aukohale*. Postimees nr. 279. 12. okt. 1934.
- Raamat — kodude valgus*. Mõtteid vaimse kultuuri päevaks. Taluperenaine nr. 2. Veebruar 1934, lk. 30—32.
- Raamatupael*. Käsitööleht nr. 12. 7. detsember 1934, lk. 262.
- Raamatu Teataja*. Kirjastajate ja Raamatukauplejate Ühingu ametlikud teated. Tartu, nr. 1. 1934.
- Raamatute levitamine*. Eesti Kirjanduse Seltsi usaldusmeestele. Tartu, 1934, lk. 10—14.
- Trükikojad, kivitrukikojad ja tsinkograafiad*. (Nimestik). Eesti Aadress-raamat 1934—1935. Tallinn, 1934, lk. 314—315.
- Trükitööline*. Eesti Trükitöölise Liidu häälekandja. Ilmk.: Tallinn. I aastak. nr. 1—6. 1934.
- Urgart, O*. Le marché du livre estonien. L'Estonie littéraire Nr. 4—5. Mai 1934, lk. 19—22.
- Vabadussõjaga algas kirjanduse leviku õitseage*. Praeguste trükide suurus ainult neljandik endisest. Postimees nr. 161. 16. VI. 34.

18. Bibliograafia.

- Kirjastus-Ühisus „Agronoom'i“ põllumajanduslik kirjandus*. Märts 1934. Tallinn, 1934. (6) lk.
- Kirjastus-Ühisus „Agronoom'i“ põllumajanduslik kirjandus*. November 1934. Tallinn, 1934. (6) lk.
- Ajalehed ja ajakirjad*. (Nimestik). Eesti Aadress-raamat 1934—1935. Tallinn 1934, lk. 166—172.
- Ajutine odavate raamatute hinnakiri*. K.-ü. „Rahvaülikooli“ raamatukauplused Tallinnas. Tallinn, 1934. 15+(1) lk.
- Avalikkudele raamatukogudele soovitatud raamatute nimestik II, (III)*. Koostanud Hariduse- ja Sotsiaalministeeriumi Raamatukogude komisjon. Hariduse- ja Sotsiaalministeeriumi Teataja 1932. a. nr. 11, lk. 137—152, 1933. a. nr. 4, lk. 41—53, nr. 9, lk. 107—120.
- Avalikkudele raamatukogudele soovitatud raamatute nimestik IV*. Koostanud Hariduse- ja Sotsiaalministeeriumi Raamatuko-

- gude komisjon. Hariduse- ja Sotsiaalministeeriumi Teataja nr. 1. 10. jaan. 1934, lk. 1—10.
- Avalikkudele raamatukogudele soovitatud raamatute nimestik V.* Koostanud Hariduse- ja Sotsiaalministeeriumi Raamatukogude komisjon. Hariduse- ja Sotsiaalministeeriumi Teataja nr. 6. 23. aprillil 1934, lk. 89—99.
- Baltische Leichenpredigten des XVII und XVIII Jahrhunderts.* Beiträge zur Kunde Estlands... Band XVIII. Heft 4/5. 1934, lk. 261—223.
- Blumfeldt, Evald ja Loone, Nigolas.* Eesti ajaloo bibliograafia 1877—1917. Bibliotheca Estoniae Historica MDCCCLXXVII—MCMXVII. Tartu, K.-ü. „Loodus“, 1933. (10)+144 lk. (Akaademiilise Ajaloo-Seltsi toimetised VIII.).
- Arvustus: *R. Antik.* Kuukiri Eesti Kirjandus nr. 8. August 1934, lk. 378—379.
- Eesti filoloogia ja ajaloo aastaülevaade.* Jahresbericht der estnischen Philologie und Geschichte IV, 1921. Tartu, Õpetatud Eesti Selts, 1934. X+355 lk.
- Eesti filoloogia ja ajaloo aastaülevaade.* Jahresbericht der estnischen Philologie und Geschichte V—VI, 1922—23. Tartu, Õpetatud Eesti Selts, 1934. VII+(1)+240 lk.
- Arvustus: *Fr. Puksov.* Kuukiri Eesti Kirjandus nr. 10. Oktoober 1934, lk. 476—478.
- Eesti Haridusliidu teatritarvete ladu...* (Näidendite nimestik). Tallinn, Eesti Haridusliit, 1934. 31+(1) lk.
- Eesti Kirjanduse Selts.* (Raamatute nimestik). Tartu, 1934. 8 lk.
- Eesti Kirjanduse Seltsi kirjastusel ilmunud ja müügil olevate raamatute nimestik.* Tartu, veebruar 1934. 31+(1) lk. September 1934. 31+(1) lk.
- Eesti Kirjanikkude Liidu raamatuloterii preemiate suur nimestik maksev kuni 15. märtsini s. a.* Tartu, Eesti Kirjanikkude Liidu raamatuloterii büroo, 1934. (4) lk.
- Eesti raamatute üldnimestik 1934.* „Eesti Kirjanduse“ lisana nr. 1—4. 1935, lk. 1—98.
- Elav Teadus.* (Prospekt). Tartu, Eesti Kirjandus Selts, 1934. 7+(1) lk.
- „Estonia“ teatri raamatukogu. Näidendite nimestik. Tallinn, „Estonia teater“, 1934. 62+(2) lk.
- Hariduse- ja Sotsiaalministeeriumi poolt koolidele tarvitamiseks soovitatud ja lubatud raamatute nimestik.* Hariduse- ja Sotsiaalministeeriumi Teataja nr. 14. 25. okt. 1934, lk. 190—192.
- K.-ü. „Looduse“ raamatute nimestik. Tartu, 1934. (16) lk.
- K.-ü. „Looduse“ radmatute valiknimestik teie kaastöö eest. Tartu, K.-ü. „Loodus“, 1934. 21+(1) lk.

- K.-ü. „Looduse“ õppe- ja käsiraamatute nimestik. Tartu, K.-ü. „Loodus“, 1934. 19+(1) lk.
- Noor-Eesti 1934. a. uudisteosed. Tartu, Noor-Eesti, 1934. 30+(2) lk.
- Näidendite kataloog. Viies anne. Tallinn, T. Mutsu Teatrikirj., 1934. VII+(2) + lk. 280—357+(1).
- Odavate raamatute hinnakiri. Tallinn, Tall. Eesti Kirj. Üh., 1934, 11+(1) lk.
- E.K.Ü. Postimehe ... oma kirjastusel ja pealadude raamatute nimekiri. Uudisteoste tutvustaja. Äritutvustaja. Tartu, 1934. 31+(1) lk.
- Puksov, *Fr(iedrich)*. Estu bibliografija. Išverté E. Šachoviené Kaunas, 1934. 7+(1) lk.
- (Leedukeelne tõlge saksakeelsest resümee'st teoses: Eesti raamatu arengulugu).
- Sõjakirjandust. Sõjaasjanduse ajakiri Sõdur nr. 1—52. 1934.
- Säre, *R(udolf)*. Ülevaade eestikeelsest populaarteaduslikust veterinaarkirjandusest. Eesti Loomaarstlik Ringvaade 1934. Vihk 6 lk. 197—204, vihk 7/8 lk. 236—251. (Ilmunud ka äratr.).
- Tallinna Keskraamatukogu. Võõrkeelsete raamatute nimestik. Koostanud A. Jürman. Tallinn, 1934. 248 lk.
- Tallinna Keskraamatukogu Teated. Ilmk. Tallinn. IV aastak. nr. 3/4. 1934.
- Tartu Ülikooli Taimihaiguste-Katsejaam 1934. a. ilmunud väljaannete nimestik. List of Publications 1934. Tartu, 1934. (4) lk.
- Täielik eesti raamatute kataloog. Lisa II. 1930/1934. Tallinn, Kirjastajate ja Raamatukauplejate Üh., 1934. VIII+131+(1) lk.
- Täiendus Hariduse- ja Sotsiaalministeeriumi poolt algkoolidele tarvitamiseks lubatud õpperaamatute nimestikule. Hariduse- ja Sotsiaalministeeriumi Teataja nr. 12. 17 septembril 1934, lk. 162—164.
- Täiendus Hariduse- ja Sotsiaalministeeriumi poolt kesk- ja kutsekoolidele tarvitamiseks soovitatud ja lubatud õpperaamatute nimestikule. Hariduse- ja Sotsiaalministeeriumi Teataja nr. 6. 23. aprillil 1934, lk. 85—89.
- K. k. ü. „Töökooli“ kirjastusel ilmunud ja pealao raamatute nimekiri. Tallinn, K. k. ü. „Töökool“, 1934. 31+(1) lk.
- Uudisteoseid väikelavadele. Eesti Noorus nr. 12. Detsember 1934, lk. 336.
- Uuemat kirjandust kaitsevägede staabi raamatukogus. Sõjaasjanduse ajakiri Sõduri kaasanne nr. 1—6. 1934.
- Valimik ajaloolist kirjandust koolidele. Tallinn Haridus- ja Sotsiaalministeeriumi Koolivalitsus, 1934, IV lk. + 40 veergu (=20 lk.) ja (2) lk. (Alalise Ajaloo-õppekorralduse Toimkonna Toimetused II).
- Weiss, *Hellmuth*. Ergänzung zum Verzeichnis der in Reval vorhan-

denen Inkunabeln. Beiträge zur Kunde Estlands... Band XVIII. Heft 2. 1933, lk. 103—104.

Väärtuslikku kirjandust eesti vaimse kultuuri päevade puhul... Valga, J. & O. Lepik, 1934. 11+(1) lk.

19. Raamatukoguteadus.

[*Eesti Rahva Muuseumi*] Arhiivraamatukogu (tegevuse aruanne 1932/3). Eesti Rahva Muuseumi aastaraamat (IX—X) 1933/34, Tartu 1934, lk. 260—271.

(*Avalikud raamatukogud*). Valitsusasutiste tegevus 1918—1934. Tallinn 1934, lk. 42—43.

Доклад делегатскому съезду о деятельности Союза в 1933—34 г. [Aruanne raamatukogu kohta.] ВСПО nr. 8(78)—10(80), lk. 84—85.

Avalikkude raamatukogude seaduse täiendamise seadus. 21. märtsil 1934. Riigi Teataja nr. 27. 28. märtsil 1934, lk. 499—500.

Печерская библиотека ВСПО № 5(75)–7(77) lk 72—73.

Kurvits, A. Maanoorte koduste raamatukogude korraldamine. Maanoored nr. 1, lk. 3—6.

Määr, A (leksander). Loodusuurijate Seltsi raamatukogu. Eesti Loodus nr. 2. Märts 1934, lk. 46—47.

Изда-читальня в Воронеж. ВСПО, № 5(75)—7(77) 1934, lk. 60—62.

Raamat, raamatukultuur, eraraamatukogu... Eraraamatukogud saagu kodude uhkuseks. Postimees nr. 54, 24. veebruar 1934.

Raamatukogujuhataja kutse omandamise ja raamatukogude juhatajate teenistuse määrus. Riigi Teataja nr. 102, 4. detsembril 1934, lk. 1718—1721.

Raamatukogundus. Eesti Haridusliidu ajakiri Areng nr. 8. Detsember 1934, lk. 178.

Rahvaraamatukogud raskustes. Päevaleht nr. 19, 20. jaan. 1934.

Raudsepp, Hugo. Isand Maikello sisustab oma raamatukappi. Nali 1 vaatuses. Tallinn 1934. 31+(1) lk.

Rohuteaduslike organisatsioonide kokkulepe raamatukogude ühise tarvitamise kohta ja ühendatud raamatukogu kodukord. Pharmacia nr. 6 (XIV ak.) 1934, lk. 16—161.

Sibul, A (leksander). Linna raamatukogude tegevusest 1932—33. aastal. Eesti Haridusliidu ajakiri Areng nr. 7. November 1934, lk. 150—151.

Susi, Ella. Kuidas meie raamatukogu toodi Eestisse. Üliõpilasleht nr. 11. 15. XI. 34., lk. 382—383.

Sänna Rahvaraamatukogu Selts. Eesti Haridusliidu ajakiri Areng nr. 2. 1934, lk. 39.

Tallinna Keskraamatukogu Teated. Ilmk. Tallinn. IV aastak. nr. 3/4, 1934.

- Tartu linna raamatukogude tarvitamise määrused.* Kinnitatud Tartu linnavolikogult 14. juunil 1933 ja 29. jaanuaril 1934. Riigi Teataja nr. 51. 15. juunil 1934, lk. 954—956.
- Читальня—дело доброе. ВСПО № 5(75)—7(77). 1934, lk 62—64.
- Weiss, Hellmuth.* Tätigkeitsbericht der Bibliothek der Estl. Literärischen Gesellschaft für 1932. Beiträge zur Kunde Estlands... Band XVIII. Heft 4/5 1934, lk. 277—279.
- Weiss, Hellmuth.* Tätigkeitsbericht der Bibliothek der Estl. Literärischen Gesellschaft für 1933. Beiträge zur Kunde Estlands... Band XVIII. Heft 4/5, 1934, lk. 289—290.
- Ülevaade Sänna Rahvaraamatukogu tegevusest.* Sänna Rahvaraamatukogu Seltsi 18. aastapäeva ja Sänna Rahvamaja avapeo album. Toim (E. Ploom), 1934, lk. 6—9.

A. Kalpus.

Täiendus F. Puksoo'lt.

Raamat „talveunes“.

Lugeja arvatavasti kahtleb pealkirjas, mõeldes eksitust, sest on ebatõenäoline võrrelda raamatuid elusloodusega.

Kuid tahaksin siiski tõendada, et teatud sarnasust võime leida raamatute ja elavate olevuste vahel, kui tähelepanelikumalt ja tundmusega tutvume asjaoludega. Nimelt tundmusega, sest suhtudes täiesti ükskõikselt raamatule, ei oleks see õiglane lugejate huvides.

Tegutsedes harilikkude av. raamatukogudega võrreldes suuremas raamatukogus, olen pannud tähele, et teatud hulk raamatuid jäävad välja harilikust ringkäigust raamatukodu lugeja — ja raamatukoguhoidja vahel. Sama olen märganud ka teistes, suuremais ja vähemais raamatukogudes, ja kõneledes sellest küsimusest teiste raamatukoguhoidjatega, selgus, et igal pool tekivad sarnased juhused.

Kõige harilikum juhus on, raamat ei satu õigele kohale, vaid asetatakse eksikombel teisele riiulile võõra liigi raamatute sekka. Raamatukoguhoidja otsides raamatut õigelt kohalt, ei leia seda muidugi sealt; lugeja jääb ilma soovitud raamatuta, ja mõnigi hea, nõuetav raamat võib seista nii kasutamata hulk päevi, seni kuni ta jälle leitakse ja õigesse kohta paigutatakse.

Teine harilikum juhus on, et raamat satub teistest kaugemale, taha poole ja langeb üldse välja raamatute

reast. Vahel satub mõni väiksem raamat suurema raamatu vahele, sisse, ja võib seal kaua püsida, enne kui juhuslikult või raamatute revideerimisel ilmub jälle päevavalgele. Raamatukogudes, kus riulid asetatud seinte äärde ehk kus on tarvilusel raamatukapid, satuvad raamatud tagaseina ja raamatute rea vahele, võivad sealt langeda alla põrandale või kapi põhjale. Selle ärahoidmiseks peaks riulid tihedasti asetama vastu seina ja sagedamini teostama riulitel järelevaatust.

Veel võib juhtuda, et väiksem raamat satub riulil raamatute rea alla, kuid seda märkab bibliotekaar isegi varsti ja asetab väikse korrarikkuja oma õigele kohale.

Tuleb ka sageli ette, et bibliotekaar ise kõrvaldab raamatud üldisest ringkäigust. Põhjuseid selleks on palju: kas mõnele raamatule sattunud ebaõige nr., ehk on mõne ükskõikse ehk isegi korratu lugeja poolt kaotatud raamatu esileht, lõpuleht jne., võib olla et raamatu köide on kulu- nud, rikutud või murdunud jne. Ütlen veel kord, väga palju on põhjuseid, kus raamat oma eluteelt satub kõrvale. Raamatukoguhoidjal tuleb võtta tarvilikule kõik abinõud, et lühendada raamatu viibimise aega väljaspool tema õiget asukohta, milleks on lugeja kodu ja raamatu kodu — tema õige asupaik riulil. Juhtub ka seda, et raamat on lugeja poolt kaotatud ning jääbki kadunuks, siis tuleb võimalust mööda lühema aja jooksul uus raamat asemele muret- seda, ehk jälle kadunud raamat nimestikust kustutada.

Raamatukogu juhataja korraldagu aegajalt üldist järelevaatust, et üldisest ringkäigust väljalangenud raamatuid leiduks võimalikult vähe. Raamatud, mis viibi- vad „talveunes“, on kasutatud lugejale.

M. Nael.

Kuidas kirjanik kirjeldab raamatukogu.

Kirjanik V. Kaverin'i kirjeldus ühest vene rahva- raamatukogust:

„Kerged nagu teatris on trepid Rahvaraamatukogus. Ristikujulised nagu vanades kloostrites on siin lae võlvid, plafoonid. Siin leiduvad igivanaaegsed ja igavesti nuk- rad-kurvad foliandid, köidetud tammelaudadesse. Siin lei- dub Gutenbergi piibel, esimene raamat maailmas. Siin leidub palveraamat, mida käes hoides astus tapalavale Maria Stuart. Siin leidub veel Hodja-Ahhrar'i templi- tornist toodud koraan, mille peal hukati Muhamedi äi.

Siin kokkusurutud metallklambrite vahele, hingeldavad värske õhu puuduses saarepuust kappides klaaside taga igivanad käsikirjad, jälgides endi kauaaegsete hoidjate aeg-ajalist vahetust, kuna pleegivad tähed raamatuis ja kolletub käsikirjade paber. Siin leiduvad raamatud, millised ostetud, millised omandatud sõjasaagina, millised toodud kaugeilt mailt: Pärsiast, Türgist ja Poolast. Sõdade, mässude ja revolutsioonide saak. Siin leidub raamatuid, millised võrsunud omakorda raamatuid ja esmakordselt leiutatud raamatud. Ja siin leidub lihtsalt raamatuid. Ja veel kord — raamatuid!

Siin asub Fausti töökabinett — esimeste trükimeistrite punaste vappidega. Siin säilitatakse ka inkunaableid — hälliaegsed raamatud, trükikunsti esimesed saavutised. Araabiast toodud roheline gloobus ühes astromeetriga raamatukoguhoidja vanaaegsel kirjutuspuldil ja raamatud on sellele kinnitatud ahelatega. Ning suurele arhitravile, milline toetub kolonnide kapiteelidel, on paigutatud pealkiri, laenutus kloostrite raamatukogude põhikirjast: „Ärge tehke mingisugust kära, ärge kõrgendage häält siin, kus kõnelevad surnud“. — Siin inimesed liiguvad vaikseil sammel, inimesed, kes suhtuvad raamatuile, kui võrdseile ja omasuguseile. Nad tulevad siia noortena, lahkuvad raukadena — mõttetarkadena.“

Tõlkinud *M. Nael*.

Kroonika.

TAANIS TÖÖTAS 1934/35. AASTAL

858 avalikku raamatukogu. Aasta lõpul oli kõigis raamatukogudes kokku 2.426.670 köidet ja 417.619 laenajat. Laenutati aruande-aastal 9.276.072 köidet. Kulutasid raamatukogudele omavalitsused 1.859.626.—, seltsid ja ühingud 309.006.— ja riik andis toetusena 1.056.634.— taani krooni.

NEW-YORGI AVALIKU RAAMATUKOGU KASUTAMINE

on tugevasti langenud. 1934. aastal laenutati võrreldes 1933. aastaga 843.417 köidet vähem, mis tähendab 7% langust. Raamatute ostmiseks määratud summa langes 257.500 dollarilt 1932. a. 57.981 dollarile 1933. aastal ja 50.000 dollarile 1934. aastal. Laenukogudes oli 1934. aastal 1.324.095 köidet, seega 37.611 köidet vähem kui eelmisel aastal.

PÕHJAMAADE RAAMATUKOGUDE KONGRESS

peetakse käesoleva aasta suvel Helsingis 28.—30. juunini.

SOOME AVALIKUD (RAHVA) RAAMATUKOGUD

saavad riiklikku toetust käesolevast aastast alates senise 40 protsendi asemel 50 protsenti raamatukogule kulutatud summast.

KUIDAS VEEDAB AMEERIKLANE VABA AEGA?

Ameerika raamatukaupmehed saatsid laiali küsimuslehed, et selgitada, kuidas veedab oma vaba aega ameeriklane ja kui palju sellest ajast kasutab lugemiseks. Saadi üldse 33.107 vastust. Neist 3977 loevad ajalehti, 3955 kuulavad raadiot, 3670 käivad kinos, 3445 käivad külas ja võtavad külalisi vastu, 3408 loevad ilukirjandust, 3246 sõidavad autodel jalutama, 2976 ujuvad ja spordivad, 2899 kirjutavad kirju, 2849 loevad tõsiseid raamatuid, 2735 ajavad juttu. Nii siis ainult üks kolmandik loeb vabal ajal.

SOOME AVALIKKODES (RAHVA) RAAMATUKOGUDES

oli 1934. aastal 1.728.095 köidet, laenutati aasta jooksul 4.862.631 köidet, laenajaid oli 334.415 isikut. Võrreldes eelmise aastaga on laenus 30.000 köite võrra langenud.

NÕUKOGUDE MAARAAMATUKOGUDELE

otsustas rahvakomissariaatide nõukogu suurendada toetust 29 miljoni rublalt 1935. aastal 51 miljoni rublale 1936. aastal. Seega annab riik 1936. aastal 76% rohkem kui eelmisel.

RAAMATUKOGUD JA KIRJASTAJAD.

Meil võib tihti raamatukauplejate, kirjastajate kui ka kirjjanike ringkondadest kuulda arvamust, et avalikud raamatukogud raamatuid lugemiseks laenutades nende ostmist, seega kirjastajate, raamatukauplejate ja kirjjanike tulusid vähendavad. On esinetud ettepanekuga, et maksustataks avalikest raamatukogudest laenutatud raamatute lugemine. Teiselt poolt jälle on peetud soovitavaks ära keelata avalikele raamatukogudele soetada äsja ilmunud raamatuid. Nad võiksid neid osta alles 6—12 kuud pärast teose ilmumist. Õnneks ei ole need ettepanekud ja soovid saanud teoks.

Sarnased kaebused ja hädaldamised, et avalikud raamatukogud turgu rikuvad, ei esine mitte ainult meil. Nad tulevad ette pea igas riigis suurema või vähema hooga, olenedes kohalikkudest oludest ja tingimustest.

Paistab, nagu oleksid sarnased kaebused ja hädaldamised meieaja sünnitus. Nüüd jutustab aga Mc Cue „Library Quarterly’s“, et Inglismaal tekkisid XVII sajandi teisel poolel „kohvikute“ juures raamatukogud, kust anti raamatuid kohallugemiseks ja kojuviimiseks. Nad töötasid kuni XVIII sajandi lõpuni. Juba siis protestisid kirjastajad nende esimeste laenukogue vastu.

$$PE \frac{A}{866} 5,36,1$$

Hind 50 senti.